

DGG DAG VAN DE GRONINGER GESCHIEDENIS

PROGRAMMAKRANT

**ZATERDAG
12 OKTOBER
2019**

11.00 - 17.00 uur

**Groninger
Archieven**

**GRATIS
TOEGANG**

Foto's: P.E.M. Bouchier / Godfried de Jong

Zij/Hij

Wat is de Dag van de Groninger Geschiedenis?

De Dag van de Groninger Geschiedenis is een jaarlijks historisch evenement, waar mensen samen komen die nieuwsgierig zijn naar de geschiedenis van stad en provincie Groningen. De Dag van de Groninger Geschiedenis laat de geschiedenis van Groningen zien in een heel divers programma, dat uiteen loopt van lezing tot erfgoedmarkt, van theatervoorstelling tot muziek en van rondleiding tot quiz.

De Dag van de Groninger Geschiedenis, zaterdag 12 oktober, draagt dit jaar het thema Zij/Hij en sluit daarmee aan bij het thema van de Maand van de Geschiedenis. Kom naar de Dag van de Groninger Geschiedenis en laat u verbazen en verwonderen over de vele aspecten van de Groninger geschiedenis.

Bij Zij/Hij denk je gauw aan vrouwenemancipatie en de eerste vrouw die iets belangrijks heeft gebracht in Groningen, zoals Aletta Jacobs. Maar het thema is groter dan dat. Naast de vrouw staat namelijk vaak een man. In veel programmaonderdelen tijdens de Dag staat dan ook de relatie vrouw/man centraal. Zingend over de bijzondere en soms uitdagende Zij/Hij verhoudingen

opent een van de bekendste Nederlands-talige zangduo's de Dag: Gea en Lucas.

Speciaal voor deze Dag wordt het Groninger vrouwencafé Dikke Trui uit de jaren 80 weer opgebouwd en geopend. De theatervoorstelling geeft een beeld van wat er zich 40 jaar geleden afspeelde. Na afloop is het café geopend en kunnen gesprekken van toen worden voortgezet met dames die destijds ook aan de bar zaten.

Gabriëlle Glasbeek en Marieke Klooster (voormalig Vrouw Holland) brengen een ode aan de Groninger vrouwen van toen en nu in een cabaretse voorstelling. De besproken historische vrouwen komen ook voor in de Vrouwengalerij. Deze galerij is compleet te zien tijdens

de Dag, inclusief Aletta Jacobs, Etta Palm, Beetke van Rasquert en Marie Kamphuis.

Dit is slechts een greep uit het programma. Lees meer over het thema en het rijke programma gevuld met stadswandelingen, documentaires, voorstellingen, depotrondleidingen in de archieven, lezingen en de erfgoedmarkt als hart van de Dag, in deze speciale DGG-krant.

De Groninger Archieven en het Centrum Groninger Taal & Cultuur (CGTC) organiseren de 33e Dag van de Groninger Geschiedenis in samenwerking met het Noordelijk Scheepvaartmuseum, Groninger Museum, de Verhalen van Groningen, Historische vereniging Stad en Lande en Forum Groningen.

Maak Geschiedenis

De Groninger Archieven willen met Maak Geschiedenis meer mensen enthousiast maken voor de Groninger geschiedenis. We vragen hiervoor uw hulp. Raak de geschiedenis aan en ontcijfer oud schrift, beschrijf foto's of tag namen. Bij de Maak Geschiedenisprojecten *Open het Stadsbestuur*, *Het beeld van Groningen* en *Lidmaten gezocht* komt het allemaal aan bod. Werken aan de projecten kan thuis en op speciale werkplekken in de studiezaal.

Liever werken met de inmiddels beschikbaar gekomen informatie? Geen probleem. Maak dankbaar gebruik van het werk dat vrijwilligers al hebben gedaan voor een tentoonstelling, het boek dat u wilt schrijven of uw stamboomonderzoek.

Meer Maak Geschiedenis
Nieuwsgierig en/of een steentje bijdragen? Op de website van de Groninger Archieven staat meer informatie over de projecten en wat u precies kunt doen. Ook worden alle Maak Geschiedenisprojecten gepresenteerd op de Erfgoedmarkt. Heeft u op een ander tijdstip vragen, dan kunt u altijd mailen: maakgeschiedenis@groningerarchieven.nl of beeldvangroningen@groningerarchieven.nl.

Een elftal van SC Veendam boven de bank hangen, een wijkwandeling met historische foto's organiseren of een puzzel van de Martinatoren maken voor Vaderdag? Dat kan met de collectie van Persfotobureau D. van der Veen. De Groninger Archieven bewaren deze collectie en binnenkort kunt u de foto's vrij gebruiken.

Fotoboek, column of tentoonstelling
In 2021 viert bewonersinitiatief Golvend Lewenborg het 50-jarig jubileum van de Groninger wijk. Daarbij willen ze gebruik maken van foto's uit de collectie van Persfotobureau D. van der Veen. "We denken aan een wijkwandeling waarbij we foto's van de wijk in aanbouw laten zien of een fotocolumn in de wijkkrant," aldus Hanna van Wijk-Riezebos. Persfotobureau D. van der Veen fotografeerde in de jaren 60 en 70 in stad en provincie Groningen. Lewenborg is gebouwd in de jaren 70, dat maakt de collectie heel geschikt voor het naderende jubileum.

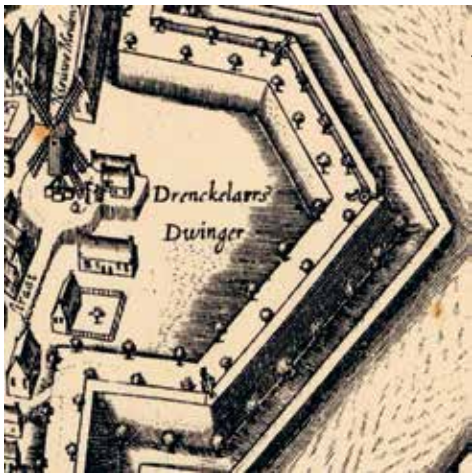
Ook de Historische Kring Zuidhorn heeft plannen met de collectie. De vereniging is onlangs gestart met het beschrijven van foto's van Zuidhorn. Zodra dat is afgerond geven ze waarschijnlijk een fotoboek uit over het dorp in de jaren 60 en 70.

Lewenborg: uitvoering groenplan door bewoners, 1973-1975
Foto: Persfotobureau D. van der Veen

Zelf aan de slag
Vanaf oktober zijn de eerste fotoreportages (verschillende negatieven van hetzelfde (nieuws)moment) van Persfotobureau D. van der Veen te downloaden van beeldbankgroningen.nl. Met vrijwilligers beschrijven we de gehele collectie van het Persfotobureau. Het aantal beschikbare foto's neemt op termijn dus toe.

Tijdens de Dag van de Groninger Geschiedenis kunnen kinderen en andere kleurplaat liefhebbers een levensgrote foto inkleuren. Ook een voorbeeld van wat u met historische foto's kunt doen. Heeft u meer foto-ideeën? Mail naar beeldvangroningen@groningerarchieven.nl

Caerte van de vermaerde ende antique stad Groeningen, 1635-1645
Detail kaart E. Haubois

Open het Stadsbestuur

Met veel enthousiasme werken zeven-tig deelnemers aan *Open het Stadsbestuur*. Een rekestboek (verzoeken van burgers aan het Stadsbestuur mét antwoord) en twee resolutieboeken (besluiten die het Stadsbestuur nam) uit begin achttiende eeuw zijn inmiddels volledig getranscribeerd, oftewel uitgetypt en online beschikbaar. Hierdoor komen verrassende verhalen boven water. Hoewel Hij in de stukken domineert, komen we ook Zij-fragmenten tegen. De werkende vrouw vinden we bijvoorbeeld in het resolutieboek op 19 maart 1723. Tussen een rijtje namen van cherchers die de eed afleggen, lezen we duidelijk vrouwennamen: "De cherchers Hindrik Rensen, Catharina Brinks, Albert Bruinink, Anna Jans en Jantjen Geerts nevens de Mulders Jan David en Hindrik Maritte hebben op heden den gewoonlijken eed op haare bedieninge slaande in curia gepresteerd."

Een chercher was een soort ambtenaar die toezag op de molenbelastingen om belastingontduiking te voorkomen. Soms zette de vrouw de werkzaamheden van haar echtgenoot voort bij overlijden. Maar vrouwen werden ook zelfstandig aangesteld als chercher. Cherchers woonden vlakbij de molen. Dit kun je goed terugvinden op de kaart van Haubois. Bij de verschillende dwingers (zie afbeelding) zien we molens omringd door huizen.

Ontdekken welke geheimen er in de oude administratie van de stad zitten? Duik dan in het archief van het Stadsbestuur (1594-1815), bijna 400 meter aan archiefdozen met veel informatie over personen, gebouwen, plaatsen en allerlei andere onderwerpen. Samen met u gaan we op ontdekkingsstocht om zo een nieuw stuk geschiedenis van Groningen te schrijven.

Het beeld van Groningen

Column

Wat maakt die lidmaten leuk?

"Een lidmaat is een lid van een kerkelijk genootschap." Ik geef het onmiddellijk toe: dat klinkt niet erg interessant, laat staan leuk. Toch vormt de historische lidmatenadministratie een prachtige bron die nu in www.allegroningers.nl door het Maak Geschiedenisproject *Lidmaten gezocht* (project van Nederlandse Genealogie Vereniging afdeling Groningen en Groninger Archieven) beter ontsloten wordt. Onderzoekers kunnen straks personen en gezinnen volgen wanneer ze van dorp naar dorp verhuizen. Lang niet elke voorouder bleef namelijk tussen wieg en graf op dezelfde plek wonen. Bij het werken met deze bron is wel een prettige portie geluk nodig. Komt uw voorvader uit Saaxumhuizen of Spijk dan wordt het niets: daar bleef geen lidmatenlijst bewaard. Aduard en Zuidhorn zijn echter pareltjes. Hier staan zelfs bij veel mensen het beroep en de overlijdensdatum vermeld, zeldzame gegevens bij

zeventiende-eeuwse Groningers. Tussen alle Tammo's en Trijntjes die van Leens naar Leermens en van Wittewierum naar Woldendorp verkassen, springt er soms een opvallende naam uit. Wat bezielde bijvoorbeeld ene Maria de Guisancourt om in september 1682 van Hoorn helemaal naar Zandweer te verhuizen? Misschien vond Maria het zelf bij nader inzien ook niet zo'n goed idee; na een jaar vertrekt ze alweer na *Vrieslandt*.

Bij het Westfries Archief hebben ze het project *Lidmaten gezocht* al afgerond zodat we vlot vinden dat Maria in Hoorn inderdaad weer ingeschreven wordt, komende van *Sandweer*. Een reeks keurig aansluitende gegevens dus: zo zien wij genealogen het graag! Werkte Maria wellicht voor de familie Lewe op de borg Scheltkema-Nijenstein als *kaemenierse* of *kamermeijt*? Iets zegt me dat ze geen *veemeijt* of *kockmeijt* was, maar dat is natuurlijk giswerk. In ieder geval kunnen we ons mede dankzij de lidmaten

een beeld vormen van het personeel dat de Groninger jonkers in dienst hadden. De lidmaten zijn duidelijk niet alleen voor genealogen een prachtbron. Lidmaten stonden onder toezicht van de kerkenraad. Allerlei wangedrag werd door deze heren besproken en in afkeurende bewoordingen genoteerd: roddel & achterklap, overspel & dronkenschap, met hier en daar een beschuldiging van hekserij. Een prachtige kandidaat voor een volgend Maak Geschiedenisproject zou ik zeggen!

Johan Waterborg
Bibliothecaris Groninger Archieven

Foto: Marij Kloosterhof

Liedjes met een verhaal

Lucas en Gea maken het gezellig in Pekela

Foto: Woods fotografie

Ineens onderbreekt Lucas zichzelf. Glunderend vertelt hij: “Volgend jaar openen we een bruin café” en bij mijn verbaasde reactie wijst hij naar boven. We zitten in de grote schuur, eigenlijk een opslagloods want het oogt netjes en solide, waar al een bovenverdieping aanwezig is. Daar dus zal ergens in 2020 een heuse kroeg gevestigd worden. Plaats voor zestig bezoekers. Soms met Lucas achter de tap en waar hij samen met zijn Gea de nummers van hun nieuwe cd *Dromer* kan laten horen of de al langer bekende titels, hits zelfs, als *Steeds weer huil je* (40.000 verkochte exemplaren). Reken maar dat het een gezellige boel wordt daar bovenin de loods naast hun woning, even buiten Oude Pekela.

Door Harm van den Berg

Lucas Hulshof en Gea (Geertje) de Vries, beiden geboren in het voorjaar van 1966, zij in Emmen en hij in Borger, zijn een echtpaar met twee volwassen kinderen en treden op als duo. “Het gaat al 27 jaar goed,” zegt Gea en Lucas knikt. Nederlandstalig is het repertoire en als Lucas het heeft over smartlappen en symfonische nederpop, verbetert Gea hem door te zeggen dat ze toch eerder in de categorie levenslied vallen, omdat er een verhaal in zit. Toch een treetje hoger, vindt Gea. En het is waar dat in veel nummers een verhaal wordt verteld, niet in steekwoordjes, maar in echte complete zinnen. Duidelijk te horen bijvoorbeeld in de producties over een scheiding of over mensen met Alzheimer. Op YouTube zijn daar clips van te zien. Onder de titel *Veranderd in een ander*, zingen ze dan: “Ik ga mee in alles wat je zegt.....” En in een ander liedje klinkt “Ondanks alle buien zie je altijd wel blauwe lucht.” Lucas vult aan dat ze erg gericht zijn op de Duitse schlager, dat ligt hun toch het best. Hoewel... over de nieuwe cd zegt hij trots dat het openingsnummer “klinkt als iets van de Dire Straits.”

Ze leerden elkaar kennen in de puberteit, toen Lucas in een band speelde en zoals bijna elk weekend na een optreden bij Gea in de straat wat luidruchtig afscheid nam van iemand uit de groep. Ze had al een paar keer gekeken en vond Lucas wel interessant. Op een avond riep ze of het ook een beetje stiller kon, waarop Lucas direct reageerde: “Ik kom

morgen terug en dan neem ik je mee uit.” Dat wilde ze niet weigeren en zo is het gekomen. Hoewel hij elk weekend op stap was met de band, was het voor Lucas niet vanzelfsprekend om iets in de muziek te gaan doen. Hij wilde liever voetballen, maar zijn muzikale vader vroeg of hij al eens aan een orgel had gedacht... “Nou dacht ik, als het dan toch moet, geef mij dan maar een gitaar.” En verdraaid, het spelen in de band was veel leuker dan hij had gedacht. Hij wist niet dat Gea intussen stiekem de liedjes stond te oefenen als hij op stap was met de kameraden. Toen de band een vrouwenstem wilde, was ze er tot ieders verrassing klaar voor. En Lucas stapte al gauw over van gitaar op keyboard, door hem “een geweldige vinding” genoemd. Alles wat je nodig hebt, zit er al in, ontdekte hij. Toch is de liefde voor de gitaar nooit helemaal verdampt. Trots vertelt hij in het bezit te zijn van een Stratocaster Elite, ook nog linkshandig te bespelen.

De afgelopen jaren waren ze meer dan anders op zichzelf gericht, Lucas wil daar verder niet veel over kwijt. “Misschien waren we iets te ambitieus, maar het gaat al beter,” zegt hij. In 2013 besloten ze om zelf de boekingen weer te gaan doen, het Volendamse productiebureau kreeg toch steeds meer aandacht voor bands in de eigen omgeving en bovendien hebben ze aan Niels Limbeek in Muntendam een goede producer, componist/arrangeur. “Het zat voor mij direct goed, hij begrijpt het,” aldus Lucas. Het helpt ook dat Limbeek een conservatoriumopleiding heeft. Belangrijk is dat hij goed aanvoelt waar

het Lucas en Gea om te doen is: zingen moet je ook als alles donker is en grijs. Dat gevoel moet in de muziek te herkennen zijn. Soms dragen anderen een ideetje aan, zo is het ook gegaan met de productie over Alzheimer. Een kennis maakt dat mee en vraagt dan of zij er geen liedje over kunnen maken. En wat Lucas en Gea daarmee deden, blijkt de luisteraar te raken. Fans belden tot tranen geroerd op toen RTV Noord het uitzond. Daarnaast schreven ze muziek voor andere artiesten, Lucas schat dat het om “zeker 150 liedjes” gaat. Hij noemt de inzet van meer livemuziek een belangrijke verandering in hun liedjes, een grote verbetering wat hem betreft.

Lucas en Gea openen de Dag van de Groninger Geschiedenis. Zij zingen over de bijzondere en soms uitdagende Zij/Hij verhoudingen.

Het Groningse duo nam ooit nummers op in Mexico, Gran Canaria en Spanje, maar dat is wel voorbij. Het zelf organiseren en boeken, betekent ook dat de grote landelijke optredens, zoals voor de TROS of op festivals zo’n beetje voorbij zijn. Vinden ze niet erg. “We worden nog regelmatig gevraagd om met een bootreis mee te gaan voor het entertainment,” vertelt Gea. Zo’n uitnodiging wordt afgezegd,

want er zijn twaalf honden die dagelijks verzorging nodig hebben. Ze voegt er wel aan toe dat het probleem zichzelf oplost: “Ze gaan een keer dood.” Om eraan toe te voegen dat het nog wel even zal duren.

Al die jaren is Lucas, die een hoveniersopleiding heeft gevolgd (de havo daar kon hij niets mee), in dienst gebleven bij de gemeente. Eerst de plantsoenendienst, daar kwam later het wijkbeheer bij. Nu is hij de voorman voor twintig medewerkers. Dat werk vraagt tijd en aandacht, hij is er vaak tot ‘s avonds half negen mee bezig. Het geeft echter ook rust en zekerheid. Tegelijk heeft de muziek hen de afgelopen jaren regelmatig de deur uit getrokken, zo blijkt uit een overzicht van optredens: Bakkeveen, de Gouden Pijl in Emmen, Bevrijdingsfestivals, Zwarte Cross. En ze gaan ook met veel liefde en inzet naar bruiloften en partijen in de regio. “Dan beginnen we in de kleedkamer al te zingen, want voor het bruidspaar moet het een verrassing zijn, dat ze denken; huh, wat hoor ik nou?” vertelt Gea. En Lucas benadrukt dat zelf boekingen regelen vanzelf leidt tot meer contact met de fans: “Ik neem dus vaak zelf op en dan hoor je ze aan de andere kant denken: is het hem nou of niet? Vaak laat ik dan weten dat ze inderdaad Lucas aan de telefoon hebben.” Zoals hij het ook wel grappig vindt om samen met Gea in de oude, krappe Suzuki naar de supermarkt te rijden. “Je ziet ze dan denken, die kunnen toch wel een echte auto kopen?”

Vrouwencafé Dikke Trui, Oude Ebbingestraat te Groningen, 1980
Foto: Frank Straatemeier

Opkomst en ondergang van Dikke Trui

Op de Dag van de Groninger Geschiedenis willen we een beeld oproepen van het eerste vrouwencafé in Groningen, zoals dat tussen 1979 en 1982 bestond. In die periode veranderde de doelgroep nogal, net als het muziekaanbod.

Door Harry Perton

Dikke Trui, het allereerste vrouwencafé van de stad Groningen, had regelmatig last van ongewenst mannenbezoek. Zo trok een man in oktober 1979 een mes en beroofde vier bezoekers, omdat hij geen pilsje kreeg. Twee maanden later herhaalde zich dit, waarbij dezelfde dader opnieuw honderden guldens buitmaakte. Begin '80 pleegde een andere man bovendien vernielingen in het café. De vrouwen hielden hem vast, maar hij vluchtte dwars door het raam. In oktober '80 beëindigde de politie nog zo'n bezoek. "De agressie van mannen is in de afgelopen jaren nauwelijks veranderd," aldus een Trui-medewerkster in mei '81: "Als het volle maan is, dan lijkt het weer toe te nemen."

Het vrouwencafé was juist opgericht, omdat vrouwen niet rustig in een café konden zitten zonder mannelijke opdringerigheid. Weliswaar bestond er vanaf 1975 een Vrouwenhuis in Groningen, maar dat was meer sociaal-politiek gericht en bood geen ruimte voor ontspanning en cultuur. Daarom hielden twaalf vrouwen – vooral babyboomers, werkzaam in onderwijs en kunst – in augustus '77 een brainstormweekend op Schiermonnikoog, waar de naam *Vrouwen van Trui* ontstond.

Na enige mislukte pogingen om een vrouwencafé te beginnen, leek hun animo weg, tot zich in augustus '78 een andere initiatiefgroep aandiende met een plan voor een vrouwenboekhandel. Beide groepen besloten samen te werken aan een vrouwencultuurcentrum. Hun stichting *Vrouwen van Trui* kreeg weldra statuten met als driedelige doelstelling:

- a. Ontmoetingsplaats bieden voor alle vrouwen
- b. Emancipatie van de vrouw bevorderen
- c. Het bevorderen van vrouwencultuur

Leestafel met vrouwenbladen

Zowel het vrouwencafé als de -boekhandel ging, vooruitlopend op dat bredere cultuurcentrum, *Dikke Trui* heten. Het was echter de boekhandel die als eerste een pand kreeg. Begin maart 1979 opende deze aan de Visserstraat. Bijna drie maanden later, op 28 mei, ging het café los in het pand Oude Ebbingestraat 82, dat al eerder verbouwd was door de eigenaar, de Hengelosche Bierbrouwerij (Stella Artois), tevens de bierleverancier. Dikke Trui pachtte dit pand, dat boven een expositieruimte en crèche kreeg, terwijl de benedenverdieping werd ingericht met een bar, dansvloer, zithoek, flipperkast en leest-

afel met vrouwenbladen.

Vrijwilligsters, uiteindelijk zo'n 150, runden café Dikke Trui. Er waren werkgroepen voor alle voorkomende klussen en iedereen kreeg evenveel zeggenschap in de medewerkersraad die het laatste woord had. Alleen in zeer urgente gevallen kon een kleine coördinatiecommissie iets besluiten, maar dat gebeurde zelden.

Zoals gemeld vormde het café een opstap naar een breed vrouwencultuurcentrum en dat was in de feestweek na de stampvolle opening al goed te merken, met optredens van clowns, een vrouwenband en een huisvrouwenorkest. Ook later waren de activiteiten in Dikke Trui deels sociaal-cultureel van aard, getuige kindermiddagen, klaverjasavonden en open podia. Terwijl er aanvankelijk nog stijldansavonden plaatsvonden, werden dat vanaf '80 echter swingavonden met onder meer new wavemuziek.

Dikke Trui, het allereerste vrouwencafé van de stad Groningen

Een ander publiek

Helaas was de expositieruimte boven geen lang leven beschoren. Binnen een jaar na de opening verhuisde de beeldende kunst naar de boekhandel, die wél mannen toeliet. Van het café waren vooral de literaire activiteiten spraakmakend. Zo traden in '80 en '81 bekende feministische auteurs als Hannes Meinkema, Andreas Burnier en Elly de Waard op in Dikke Trui, met een gehoor van zo'n 150 vrouwen. Voor grootschalig theater was de ruimte ongeschikt, maar er waren wel kleine projecten, bijvoorbeeld over "de lusten en lasten van het vrouwenlijf". Bovendien vertoonde Dikke Trui regelmatig "roldoorbrekende films". De ontwikkeling die het vrouwencafé doormaakte, is echter het best af te lezen aan de muziekoptredens. Aanvankelijk vallen nog klassieke ensembles en koren met strijdliederen op, terwijl in '80 en '81 meidenformaties als Vendetta, The Real Insects en The Bitch Band in het oog lopen met hun semi-punk en new wave.

Met het muziekaanbod veranderde ook het publiek van Dikke Trui. Volgens de statuten moest ze

een ontmoetingsplek zijn "voor alle vrouwen", maar de praktijk week hier gaandeweg van af. In '80-'81 hielden ettelijke vrouwen van het eerste uur het café voor gezien. De babyboomsters maakten gezegd plaats voor een wat jongere, 'verloren generatie'. Voor de buitenwacht ging het om "lesbische, geëmancipeerde wijven" en "mannenhaatsters", iets wat Dikke Trui zelf in de pers loochende, maar toch ook intern als verwijt klonk. Sommige medewerkers stoorden zich aan de vaste, anarcho-feministische kern, de New Wavegroep, met "kort, geveerd haar, alles zwart, grote oorbellen, grote bek en last but not least, new wave muziek."

Met het bovendrijven van deze groep kwamen er klachten over verruwde omgangsvormen. Bovendien zou Dikke Trui minder vrouwen trekken. Aan de omzet was dat echter niet merkbaar. Dat het café begin januari 1982 dichtging, lag dan ook niet aan het veranderde publiek, maar aan de brouwer.

Vier fusten per week

Volgens het pachtcontract uit mei '79 moest Dikke Trui jaarlijks 100 hectoliter bier afnemen, zo'n 4 standaardfusten per week. Een geringere bierafname gold als ontbindende voorwaarde. Helaas dronk Dikke Truis clientèle liever wijn en sterkedrank dan bier. Nadat de Keuringsdienst van Waren al eens te veel schimmels in een monster tapbier aantrof, constateerde de brouwerij in maart '81 dat Dikke Trui in een jaar tijd slechts 62 hectoliter bier afnam: "U zult begrijpen dat wij thans gerechtigd zijn de huur op te zeggen, hetgeen wij hierbij doen en wel met onmiddellijke ingang."

Dikke Trui wist haar bestaan nog wel te rekken, maar bouwde haar activiteiten af en zocht onderwijl naar een andere locatie. Die bleek nog niet gevonden toen op 1 januari '82 zo'n 200 vrouwen het afscheidsfeest bijwoonden. In april maakte de harde kern een doorstart in een nieuw vrouwencafé: 'De Del'.

Na het vertrek van Dikke Trui werd haar voormalige pand weer een gewoon café. De nu mannelijke klandizie hekelde in het *Nieuwsblad van het Noorden* nog even de buitensluiting van mannen. "Dit was vroeger een feministisch café, zo'n enge club," lichtte er een toe: "Maar als je ziet wat er boven op de wc geschreven staat, dan kunnen ze er toch niet zonder."

VOORSTELLINGEN

Foto: Stella Dekker

Vrouwencafé Dikke Trui

Speciaal voor deze Dag wordt het Groninger Vrouwencafé Dikke Trui, dat van 1979 tot 1982 in de Oude Ebbingestraat gevestigd was, weer opgebouwd en geopend. De theatervoorstelling geeft een beeld van wat er zich onder andere afspeelde. Bovendien is het café geopend en kunnen gesprekken van toen voortgezet worden met dames die destijds ook aan de bar zaten.

De voorstelling | Het eerste vrouwencafé!

Jonge vrouwen, oude vrouwen, idealistische vrouwen, anarchistische vrouwen, geëmancipeerde vrouwen, radicale feministen, getrouwde vrouwen, lesbo's, allemaal kwamen we samen in het eerste vrouwencultuurcentrum Dikke Trui.

Dat leverde bijzondere, spannende en soms hemeltergende samenkomsten op waarin we, al of niet samen, probeerden de wereld om ons heen een stukje mooier te maken.

De theatergroep van de Lesbus (ontstaan in de jaren 90 onder regie van Fenna Besijn) geeft een boeiende en humoristische voorstelling van zaken uit de jaren 70. Ook gaat de groep ter plekke interactief en theatraal de discussie aan met het publiek.

Het café

Het Vrouwencafé Dikke Trui wordt voor één keer weer heropgebouwd en geopend. In dit café kunt u in gesprek gaan met de initiatiefnemers en bezoekers van Dikke Trui. Laat u verrassen door de talloze verhalen uit het roerige bestaan van dit Vrouwencafé.

Het Vrouwencafé Dikke Trui wordt voor één keer weer heropgebouwd en geopend

D(e) N(oeken) A(rchieven)

Karin Noeken

Als je even niet naar voren kunt kijken, dan kijk je achterom. Denk eens niet: 'wat geweest is, is geweest', maar ga eens terug. Het moment is gekomen, het onderzoek is gedaan, het materiaal is verzameld, een reis door het familiearchief van Karin Noeken.

Karin Noeken, bekend van Vrouw Holland, keert terug op de planken onder begeleiding van twee muzikanten met de voorstelling DNA.

Een aanstekelijke, geestige, boeiende voorstelling, waar oude verhalen tot leven komen, ondersteund door prachtige muziek van Sebastiaan Wiering en Annette Scholten op cello en de Lame Sonore (alias de zingende zaag).

In deze voorstelling gaat Karin terug naar het begin, haar begin. Ze neemt een duik in het diepe onbekende verleden van mensen waar ze een bloedband mee heeft. Ze bladert door haar geschiedenis, duikt de archieven in en haalt verhalen op die nog nooit zijn verteld, zoals het verhaal over 'Oliebollen Nel'. Zij danste tot in de late uurtjes met Prins Hendrik, terwijl Wilhelmina lag te slapen. En het verhaal over de klopjacht op Hendrik Frans uit Pekela. De archieflade van Frederik Frans zit nog steeds op slot...

En wat heeft dierenpark Artis te maken met De Noeken Archieven?

Spoken Word

Ruth Ruijgers

Ruth Ruijgers schrijft beeldende teksten waarin ze de grens opzoekt van het maatschappijkritische en het persoonlijke. Ze raakt haar publiek met sprekende woorden; een confrontatie tussen concreet en poëtisch. De beat in haar teksten raakt het hart en grijpt de keel. Onder de vlag Zij/Hij spreekt Ruth helemaal aan het begin van de Dag van de Groninger Geschiedenis over vrouwenemancipatie, feminisme in de vormen van onder andere Etta Palm, de Dolle Mina's en Aletta Jacobs. Ook heeft ze het over een toekomstperspectief en hoe het zou kunnen zijn.

Foto: Boris Stokman

Zij, hij en ik Aafke Steenhuis

Het optreden van Aafke Steenhuis gaat over het leven van haar moeder Elisabeth Steenhuis-Roelfs, die in 1920 in Delfzijl werd geboren en eind vorig jaar overleed. Aafkes moeder kon prachtig vertellen over de dingen die zij meemaakte. Het dagelijkse leven in Delfzijl in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw kon zij heel gedetailleerd en levendig oproepen. Omdat Aafke haar gedurende tien jaar steeds kort interviewde – om de week paste haar moeder op woensdag op de kinderen – heeft ze een schat aan verhalen. Na haar dood welden er onontkoombaar dagelijks, en ook 's nachts, Groningse woorden en dichtregels op in de taal van Delfzijl, de taal die thuis altijd werd gesproken. Naast het bed lagen altijd een papier en potlood om die woorden te noteren. Die regels vormden zich tot Groningse gedichten: over moeders jeugd in Delfzijl, haar werk als dienstmeisje voor de morgenuren, de liedjes die ze zong, haar leven in het stijve dorp Zuidhorn met zijn standsverschillen, haar ouderdom. Ook gaan de gedichten over Aafkes eigen jeugd: fietsen met de avonturenclub, zwemmen in het Van Starckenborghkanaal, de strontkar die wekelijks de wc-emmer kwam halen. De gedichten zijn verzameld in de dichtbundel Mien moeke, uitgegeven door Philip Elchers. De tekeningen uit de bundel worden tijdens het optreden getoond op een scherm. De man van Aafke, Jan Joost Teunissen, begeleidt haar met eigen gitaarcomposities, zoals over de Eems en het Lot.

Lies en Aafke in de Eems, 2019 Kunstwerk Aafke Steenhuis

Voorwaarts!

"Blijft niet hangen, blijft niet staan, want de vrijheid komt eraan. Wijd ons vaandel, het zwelt aan!" In 2019 viert Groningen 100 jaar vrouwenkiesrecht. Marieke Klooster en Gabriëlle Glasbeek (voorheen Vrouw Holland) brengen ter gelegenheid van dit jubileum tijdens de Dag van de Groninger Geschiedenis een ode aan Groninger vrouwen van vroeger en van nu.

Klooster en Glasbeek zijn hun voorvechtsters dankbaar en voelen dat zij 'iets terug moeten doen'. Met ondersteuning van het Centrum voor Groninger Taal & Cultuur (CGTC), de Verhalen van Groningen en het Groninger Museum ontwikkelden zij de cabaretse voorstelling Voorwaarts!

In de voorstelling gaan Glasbeek en Klooster onder meer aan de haal met hun verworven vrijheden, bijvoorbeeld in de hiphop versie van *Wijd waait ons vaandel*, het zwelt aan. Voorwaarts! is een dynamische voorstelling met een terugblik en een ferme kijk vooruit. De voorstelling wordt deels in het Gronings en deels in het Nederlands gespeeld. De teksten zijn geschreven door Gabriëlle Glasbeek, Marieke Klooster en Bert Hadders. Robert van der Tol tekent voor de muziek.

Gabriëlle Glasbeek en Marieke Klooster Foto: Frank Hutchison

Aanmelden voor deze voorstellingen gaat via www.dagvandegroningergeschiedenis.nl

Zij/Hij in muziek

In Groningen muziekland gaan Zij en Hij al jaren samen. Vrouw en man doen het in goede maar ook slechte tijden, al heeft een muzikale vriendschap net als een huwelijk vaak een beperkte levensduur. Kort door de bocht heeft het duo meer weg van een vastere relatie, terwijl een duet door kan gaan voor een onenightstand.

Door Peter van der Heide

Deze verkenning van enkele muzikale duo's en duetten bevat louter een arbitrair gekozen topje van de Groningse ijsberg. Een ding moet worden opgemerkt, het zal een kwestie van tijd zijn voor ook de derde sekse in Groningen muzikaal van zich laat horen en Zij/Hij niet langer volstaat. Vooralsnog moeten we het doen met vrouwen en mannen die de handen ineen hebben geslagen.

We beginnen in de hippietijd. Elly Nieman en de geboren Groninger Rikkert Zuiderveld maken als pas getrouwd stel eind jaren zestig naam. Na wat vrolijk musiceren met lieden als Ramses Shaffy en Boudewijn de Groot in een commune in Drenthe, verschijnt de debuutelpée Een Ander Land met daarop ook het eerste duet van Elly & Rikkert: Vreemde Vogels. Net als hun latere overwegend christelijke repertoire is dat werk tegenwoordig online terug te vinden, is het niet via Spotify dan wel via een videoplatform als YouTube.

Naar Elly & Rikkert luisteren nog altijd zo'n dertigduizend mensen per maand via de streamingdienst. Dat zijn er verrassend genoeg meer dan naar een van de bekendste Groningse duo's van de afgelopen pak hem beet twintig jaar: Gea Hulshof-de Vries en Lucas Hulshof. Het blijft prachtig natuurlijk, een echtpaar dat het Nederlandstalige levenslied zingt. Als zo'n stel de liefde en de schaduwkanten daarvan bezingt, komt het extra hard binnen. Het maakt Lucas en Gea geliefd van Zwarte Cross tot Megapiratenfestival. Eerlijk is eerlijk, de twee vijftigers zijn ge-

boren in Borger en Emmen en dus strikt gezien Drenten, maar ze wonen al jaren in het oosten van de provincie Groningen. Hier braken ze door met hun bewerking van Steeds Weer Huil Je om vervolgens uit te groeien tot een fenomeen. De woorden zijn gedenkwaardig: "En steeds weer huil je, dan zie ik je tranen. Je zegt niet wat je voelt, maar je denkt we zijn niet meer samen, ja dat doet je pijn." Dat de man na een dag hard werken thuiskomt bij zijn vrouw komt trouwens nogal rolbevestigend over. "Ik kom thuis en ik zie je bent blij, want je kunt eindelijk praten met mij. Maar helaas ik ben moe, ik wil naar bed, ook een man moet slapen." Of het autobiografisch is? Misschien geven Lucas en Gea daarop eindelijk antwoord als ze optreden tijdens De Dag van de Groninger Geschiedenis.

Al ver voor Lucas en Gea laat het duo Pé Daalemmer & Rooie Rinus horen waar huwelijksseur toe kan leiden. Voor de klassieker Hoornse Plas roepen Peter de Haan en Frank den Hollander de hulp in van zangeres Carmen Schilstra die de rol van Pé's vrouw Gré vertolkt. Broesend over de snelweg verzucht Pé: "Met n middag Hoornse Plas was ik allaank tevree. Moar mien vraauw dai mos zo neudig noar de Middellandse Zee." Hilarische tekst, een van de vele hoogtepunten in het oeuvre van een legendarisch duo dat later ook als De Bende van Baflo Bill met Alina Kiers in de gelederen menig duet opneemt.

Verrassend is de parodie die Arjen Lubach en Janine Abbring in 2001 uitbrengen als Slimme Schemer ft. Tido. Een originele bewerking van Stan van de

“Met n middag Hoornse Plas was ik allaank tevree. Moar mien vraauw dai mos zo neudig noar de Middellandse Zee.”

op dat moment razend populaire Amerikaanse rapper Eminem. Er zijn vast en zeker maar weinig liedjes gemaakt waarin een cavia een hoofdrol speelt. Het is zonder twijfel het enige lied waarin zo'n huisdier toebehoort aan een fan van Syb van der Ploeg (De Kast). Een van de grootste hits die Groningen ooit voortbracht.

Ondertussen is de in Lutjegast geboren Lubach – net als Abbring – uitgegroeid tot een BN'er. Hij scoort tegenwoordig flink met het tv-programma Zondag Met Lubach waarin hij zich ook af en toe een beetje dollend van zijn muzikale kant laat horen. De track Tweede Paasdag die hij in 2018 uitbrengt met Famke Louise (het tieneridool komt nog regelmatig in Hoogezand bij haar moeder) laat een spitsvondig rappende Lubach horen. Famke Louise bewijst over zelfspot te beschikken: "Ik ga hard op een showmodel, m'n sannie is verraderlijk." Goed voor meer dan een miljoen views op YouTube.

>>

Column

Esse en het ruime sop

Esse Riekje Agter is geboren met zeewater in haar aderen. In de zomer van 1969, op haar zeventiende, verruilt ze haar geboorte-eiland Vlieland voor Delfzijl om zich aan te melden bij de Hogere Zeevaartschool. De instelling is niet voorbereid op haar komst.

Esse belandt als enig meisje op een school met 42 jongens. Haar klasgenoten dragen allemaal een donkerblauw uniform. Esse mag dragen wat ze wil, want uniformen voor vrouwen zijn niet op voorraad. "Een vrouw en een kip zijn de pest op een schip" luidt een oud-Hollandse zeemanswijsheid. In landen als Rusland en Finland ligt dat blijkbaar anders. Daar heb je in de jaren zestig zelfs al een enkele vrouwelijke kapitein. Volgens de schooldirecteur in Delfzijl "bepaald geen vrouwen waar een gemiddelde Nederlandse man levenslang van blijft dromen". In juni 1971 haalt Esse Riekje Agter haar diploma van de Hogere Zeevaartschool, als eerste vrouw in Nederland. Trots en zelfbewust showt ze het kostbare papiertje aan de fotograaf, geflankeerd door een paar

jaargenoten. Twee maanden later komt ze in dienst bij de Holland-Amerika-Lijn. Op donderdag 12 augustus 1971 vertrekt ze uit Rotterdam als stuurmansleerling aan boord van het containerschip "Atlantic Crown". Het aantal vrouwelijke studenten aan de Hogere Zeevaartschool in Delfzijl is dan al gestegen naar drie.

Persfotobureau D. van der Veen fotografeerde in de jaren 60 en 70 kleine en grote gebeurtenissen in de stad en provincie Groningen. Met vrijwilligers beschrijven we de collectie van ruim 500.000 negatieven. Ook meedoen? Maak Geschiedenis en mail naar beeldvangroningen@groningerarchieven.nl

Henk Wierts
Historicus

Esse Riekje Agter, 1971 Foto: Persfotobureau D. van der Veen

Groninger Duetten

Nederlandstalig zingend duo Lucas en Gea staat al bijna twintig jaar aan de top als brenger van het Hollands lied. Het zangduo uit Oude Pekela weet als geen ander het wel en wee van de liefde muzikaal over te brengen. Liedjes over de liefde zijn erg geschikt om als duo te zingen.

Ook binnen de Groningstalige muziekscene bestaan vaste duo's en zoeken mannelijke en vrouwelijke muziekcollega's elkaar regelmatig op om een duet te maken. Naast de laifde is zingen over de eigen roots en de Groninger trots populair. Centrum Groninger Taal & Cultuur (CGTC) start de Groninger Duettenlijst voor de Dag van de Groninger Geschiedenis met de vijftien meest gedraaide Groningstalige duetten in Twij Deuntjes veur ain Cent, het populaire radiomuziekprogramma van RTV Noord

gepresenteerd door CGTC-streektaalconsulent Henk Scholte. De volgorde is willekeurig, er is dus geen nummer één en het eindigt niet bij vijftien.

Groninger Duet toevoegen?

Beluister de Groninger Duettenlijst via www.dagvandegroningergeschiedenis.nl/groningerduetten. Daar vindt u een link naar de volledige lijst op Spotify. Vindt u dat een ander Groningstalig liedje in duetvorm ook de aandacht verdient? Laat het ons weten via info@cgtc.nl. Wij voegen uw favoriete duet toe aan de Groninger Duettenlijst

Groninger Duettenlijst

■ Zundagskind

Irene Wilkens & Sikkom Kult en Edwin Jongedijk

■ Ofschaaid

Edwin Jongedijk en Marlene Bakker

■ Mooie Minsen

Erwin de Vries en Davine

■ Poolse Bruid

Bert Hadders en de Nozems en Bonnie Boonstra

■ Laiverd

Herbert Grezel & Snikhait en Ivonne Schoenmaker

■ Schraai nait mien laifste

Herbert Grezel & Snikhait en Ivonne Schoenmaker

■ Wie zingen 't zulfde laid

Hennie Dolsma en Fries Wolma

■ Noeit meer missen

Jan Henk de Groot en Marlene Bakker

■ Grunnegs Hoop

Wat Aans! en Wia Buze

■ Tot de mörge

Bas Schröder & Swinder en Eva Waterbolk

■ De Polder

Erwin de Vries en Sandra Schooneveld

■ Miss Scheemda

Erwin de Vries en Sandra Schooneveld

■ Koe Kou Kolle

De bende van Baflo Bill en Alina Kiers

■ Hoornse Plas

Rooie Rinus en Pé Daalemmer en Carmen Schilstra

■ Laila

Harry Niehof en Inki de Jonge

“Meneer Pastoor komt elke moand moal vroagen, of ik wel mien rozenkraansie bid, mor k wait nait hou of dat k t mout vertellen, dat k hier tussen Griffermeerden zit.”

Er is meer, veel meer, te veel om hier te noemen. Duo's zijn van alle tijden en duetten klinken vanouds in traditionelere genres. Linde Nijland houdt de folkvlam brandend met Bert Ridderbos, Gert Senema (ook bekend van Westkantstad) doet het in het Westerkwartier bijvoorbeeld in Over T Wodder met Vera Sutmán. Irene Wilkens & Sikkom Kult heeft Edwin Jongedijk te gast in Zundagskind. En Marlene Bakker geeft op initiatief van Edwin Jongedijk met Ofschaaid een fraaie draai aan Goodbye van Steve Earle.

Mooi is het hoe de jonge rappers FiezeRik en Beunhaas van Wat Aans! met good old Wia Buze dit jaar met het eigentijdse lied Grunnegs Hoop komen. Verrassend is ook de samenwerking van Davine (Daamen) en Erwin de Vries voor de single Mooie Minsen: zij zingt in het Frans, hij in het Gronings.

Met het oog op de toekomst is het verheugend dat de jeugd van tegenwoordig ziet hoe hun idolen samen optrekken. Want in de internationaal dominerende hiphop en clubmuziek is het anno 2019 volstrekt normaal dat iedereen het multicultureel met iedereen doet. Moderne duetten zou je die flirts kunnen noemen. En dat past wel bij de tijdsgeest. Immers, het ongeregistreerde partnerschap rukt op ten koste van het huwelijk.

Paracetamol

Rob Zantkuijl (doedelzakken, saxofoon), Iris Kemper (viool), Gyöngyi Kovács (contrabas, zang) en Jan Willem Veenhuis (gitaren, percussie) vormen samen Paracetamol en komen spelen op de Dag van de Groninger Geschiedenis. De formatie speelt balfolkmuziek met een bitterzoet randje. Denk aan meeslepende mazurka's, golvende gavottes, drijvende bourrées maar ook aan geluiden van een zeldzame grabbelton en de eerste nieuwe bravade sinds 1657. Op dit moment werkt Paracetamol aan haar debuutalbum met eigen composities.

In de veelzijdige en dansbare folkmuziek van Paracetamol klinken echo's van Ierse jigs, metal klassiekers en Hongaarse folk door, evenals jazzloepjes uit vorige muzikale levens. Paracetamol trekt van donkere cafés langs dansvloeren naar festivals als Castlefest en CaDansa. Dit najaar maken ze een concerttour langs karakteristieke kerkjes in Noord-Nederland.

De Casanova's

De Casanova's luisteren de Dag van de Groninger Geschiedenis op met een swingend muziekoptreden. Zij (Inki de Jonge) en Hij (Harry Niehof en Jaap Stegeman) verleiden met verhalen en muziek. Wees voorbereid op een mix van Amerikaans-Italiaanse Rhythm and Blues met eigen songs over de Noordelijke vlakten en krantencolumns over de zwarte romantiek van de stad. En dat allemaal mét Groninger tongval. De Casanova's spelen op luistervolume. Niet hard, wel swingend!

Foto: Reyer Boxem

Tekort aan Groninger paarden dreigt

“Toen begin jaren 60 onze warmbloeden plaatsmaakten voor de tractor, waren we, voordat we het doorhadden, onze bovenlanders (verzamelnaam voor verschillende type paarden in Noordwest-Europa) kwijt. Weg waren ze. In 1950 werden nog 12.000 bovenlander-merries gedekt, in 1960 nog maar 1.200,” zegt Harm Migchels uit Onstwedde, vele jaren inspecteur van het Groninger paard.

Eros Groninger hengst Foto: H.F. Cnossen

Het was begin jaren 80 toen de Stichting Zeldzame Huisdierrassen alarm sloeg over het verdwijnen van het Groninger paard. Dat was op het nippertje, want de laatste Groninger hengst, Baldewijn, stond al in het slachthuis. Mede dankzij Amelander en Groninger liefhebbers is er vele jaren deskundig gefokt waardoor de originele bovenlander toch behouden bleef.

Wilt u deze bijzondere dieren in het echt bekijken? Vereniging het Groninger Paard presenteert een Zij (merrie) en een Hij (hengst) op de Dag van de Groninger Geschiedenis.

Kleurplaat

ACTIVITEITEN

Verkiezing Grootste Groninger

Dagblad van het Noorden (DvhN) is, in aanloop naar de Dag van de Groninger Geschiedenis, op zoek naar de Grootste Groninger. Wordt het een schrijver of een wetenschapper? Een slimme ondernemer of een wijs bestuurder? Een vrouw of een man?

Op 5 oktober begint de laatste ronde van de Grootste Groninger en kunt u stemmen op de winnaars van de categorieën: kunst, politiek en religie, sport, wetenschap, industrie en bedrijfsleven.

Ook stemmen? Dat kan via de website van Dagblad van het Noorden. Frank von Hebel (journalist DvhN) en Arjen Dijkstra (hoofd Universiteitsmuseum) maken op de Dag de winnaar, de Grootste Groninger bekend.

Verkiezing Grootste Groninger

Frank von Hebel Foto: Roelof van Dalen

Arjen Dijkstra

De Grote Geschiedenis Quiz

Wat weet u van de Groninger Geschiedenis? Aan het einde van de Dag van de Groninger Geschiedenis presenteert Reinder Smith (verslaggever bij RTV Noord) traditiegetrouw de Grote Geschiedenis Quiz. Door middel van petje-op-petje-af kijken we wie het meest over de hoogte- én dieptepunten uit de Groninger historie weet.

Reinder Smith DGG18 Foto: Judith van der Meulen

Foto: Jasper Huizinga

Wat doet Filmbank Groningen?

De film- en videoafdeling van de Groninger Archieven, het voormalige GAVA, bewaart ongeveer 35.000 films, videotapes en geluidsdragers. Altijd al willen weten hoe ze bewaard worden en waarom? Ontdek de nieuwste technieken in hoe we met oude films omgaan en ook hoe een filmbeschrijving in elkaar zit. Kom kennis maken met onze medewerkers. Zij demonstreren apparatuur en beantwoorden uw vragen.

Groninger Geschiedenis Digitaal

Spacetime Layers

Stelt u zich eens voor dat u door de stad Groningen loopt of een andere plek in de provincie waar u niet eerder geweest bent. Wanneer u de Spacetime Layers app opent, vindt u wellicht informatie over deze plek. Ook de Groninger Archieven, gebruikers van het eerste uur, hebben plaatsgebonden informatie en beeldmateriaal toegevoegd.

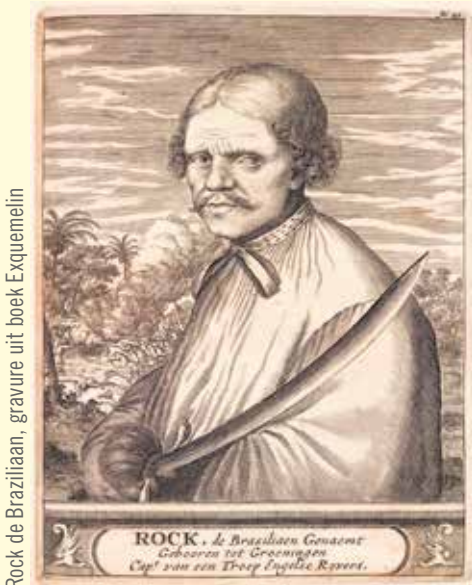
In 2018 werd op het Let's Gro festival de Spacetime Layers app gelanceerd. Deze vloeide voort uit een toepassing die meester Patrick Trentelman van de Oosterhoogebrugschool en de kinderen van zijn plusklas bedacht en ontwikkeld hadden.

Patrick Trentelman vertelt u graag over de 'Points of Interest' en verdere toepassingen van de app.

Amerigo app

De Rijksuniversiteit Groningen lanceert op de Dag van de Groninger Geschiedenis de app Amerigo. Met Amerigo wandelt u door de stad Groningen met een virtuele gids die de gebruiker voorlicht, vragen stelt en uitdaagt. Tijdens de route ontdekt u de rol van Groningen in de Atlantische wereld. Wetenschappers, ondernemers en curatoren hebben samengewerkt door gedegen onderzoek te doen, interessant archiefmateriaal op te duiken en deze te verwerken in de Amerigo app.

De gids in de app is een roemruchte Groningse piraat die in de zeventiende eeuw de kusten van onder andere Brazilië afschuimde: Rock Brasiliano. Kom kennismaken met onze digitale Rock en met de app Amerigo!

Rock de Braziliaan, gravure uit boek Exquemelin

Filmvrouwen

Drie vrouwelijke filmmakers vertonen hun eigen favoriete werk. Ina Spijk, Liefke Knol en Marleen Godlieb werkten onder meer voor OOG TV, RTV Noord en de NPS. Hun uitverkoren korte documentaires gaan over onderwerpen als 'Stuutsiekoorn'-kleding, landarbeiders en dienstmeisjes in de jaren 30 van de vorige eeuw en kinderen van NSB'ers. Zet alle films achter elkaar en je krijgt een goed overzicht van de Groninger geschiedenis in de twintigste eeuw.

Meet&Greet

Na het bekijken van de documentaires, kunt u met de makers in gesprek. Ze beantwoorden vragen als: Is er een 'vrouwelijke' benadering bij het maken van een film? Is er een quotum voor het aantal mannen en vrouwen in beeld? Hoe kom je aan je onderwerpen? Alle vragen die u heeft over het maken van een historische documentaire kunnen de dames beantwoorden in de Meet&Greet.

Marleen Godlieb

Liefke Knol

Ina Spijk

Meet&Greet

Column

Vrouw én man op Veenkoloniaal festival

Als je, zoals Muntendam, volgens de rest van Nederland een beetje achterloopt, moet je de moderne tijd soms op je geheel eigen wijze tegemoet treden. Tijdens de tweede feministische golf, wanneer in het hele land vrouwen zich afzonderen van mannen om in cafés, op festivals en in praatgroepen te werken aan hun emancipatie, wordt in Muntendam SAMEN tot devies verheven. En zo kan het gebeuren dat in dorpshuis De Menterne op 1 november 1980, een uniek emancipatiefestival plaatsvindt waar nota bene óók mannen welkom zijn. Alleen vrouwen, dat gaat hier nooit werken, is de gedachte van de Stichting voor Emancipatieactiviteiten Vrouw-Man in Muntendam. Door ook mannen uit te nodigen wil de organisatie vrouwen bereiken die nog maar weinig in aanraking zijn gekomen met emancipatie. Bovendien, zo is de redenering, is het belangrijk dat vrouwen en mannen sámen naar emancipatie streven.

Het Oost-Groninger emancipatiefestival is een groot succes. Met zo'n duizend bezoeker(st)ers, twee keer zoveel als verwacht, barst De Menterne zo'n beetje uit z'n voegen. Het programma is gevarieerd en prikkelend. Zo is er de 'wereldpremière' van de film Vrouwen en Mannen in de Veenkoloniën, waarin Oost-Groningers vertellen hoe ze denken over emancipatie en vrouwen in mannenberoepen hun verhaal doen.

Cobi Schreier presenteert haar nieuwe elpee. De zeskoppige vrouwenrockband Wonderwoman treedt speciaal voor deze dag nog een keer op in de oude bezetting. Zelfs Rooie Rinus en Pé Daalemmer (dan nog straatzangers) doen een act. Ook is er een forum over herverdeling van arbeid, een tentoonstelling, een informatiemarkt en zelfs een kinderprogramma.

Terugkijkend vanuit onze eigen tijd waar #metoo, shame porn, twitterende seksistische presidenten, vrouwenvoetbalverkettering en LHBTI discussies (just to name a few) de gemoederen verhitten, lijkt het eerste Oost-Groninger emancipatiefestival wel haast een aandoenlijk dorpsfeest uit een analoog tijdperk. Maar onderschat ze niet die eigenwijze Muntendammers... Ze hadden het al vroeg door. Emanciperen doe je uiteindelijk samen.

Henk Wierts
Historicus

Zij/Hij

Op de Dag van de Groninger Geschiedenis is er speciaal aandacht voor het thema Zij/Hij. Tegenwoordig is er niet veel verschil tussen wat meisjes en jongens kiezen voor school, beroep en wat ze wel of niet mogen in de samenleving. Dat was een eeuw geleden heel anders! Je kunt op deze dag van alles doen en meemaken. Versier een archiefdoos tot je eigen tijdscape, breng een bezoekje aan de depots (oftewel de schatkamers van de Groninger Archieven), maak je eigen stamboom of knutsel een vals persoonsbewijs. Hou je van geschiedenis? Kom dan gezellig langs!

Ontdek je eigen stamboom

Wil je mooi in kaart hebben wie je opa en oma en andere voorouders waren? Kom met je (groot)ouders naar het kraampje van de Nederlandse Genealogische Vereniging (NGV) op de erfgoedmarkt. Daar kun je je eigen stamboom maken en al je vragen stellen aan echte stamboomonderzoekers.

Zoek de 5 verschillen

Foto: J.H. van der Laag

Vals persoonsbewijs

Zelf een vals persoonsbewijs maken? Dat kan! Verkleed jezelf als meisje of juist als jongen. Wij hebben een hoedje, valse snor of bril en je kan zelf ook iets meenemen. Bedenk een mooie schuilnaam en maak een vingerafdruk om het persoonsbewijs compleet te maken. Een leuke activiteit voor kinderen en volwassenen en een mooi aandenken aan de Dag van de Groninger Geschiedenis.

Maak je eigen tijdscape!

Samen met medewerkers van het Noordelijk Scheepvaartmuseum kun je je eigen tijdscape knutselen. Een tijdscape is een mooi versierde doos waar je thuis allerlei dingen in stopt die je nu leuk vindt. Als je die over een héle lange tijd weer open maakt, dan is het net alsof je een kleine tijdreis maakt! Als je het samen met je opa en oma of ouders maakt, ontdek je vast van alles over vroeger, hoe het leven toen was en waar zij mee speelden bijvoorbeeld.

Foto: Jaline de Groot

Wist-je-dat

- Wist je dat de eerste buschauffeuse in Nederland de 17-jarige Annie Bisschop uit Kantens was? In 1928 reed zij zelf met een Renault op de lijn Kantens, Bedum, Groningen. Maar ze was ook chauffeuse voor dagtripjes van vrouwengroepen of bracht de heren van voetbalclub Be Quick naar hun wedstrijd. Ze ontmoette zelfs haar man in de bus! Op pagina 8 kan je deze tekening zelf inkleuren.

- Wist je dat jongetjes vroeger ook jurkjes aanhadden?

- Wist je dat Aletta Jacobs een joods meisje was uit Sappemeer dat graag arts wilde worden? Eigenlijk mochten meisjes niet naar het hoger onderwijs of studeren maar het lukte Aletta toch. In 1878 werd zij de eerste vrouwelijke dokter in Nederland. Ze reisde de wereld rond om andere vrouwen ook aan te moedigen hun droom te volgen. De hutkoffer die zij bij zich had, kun je in het echt bekijken op de Dag!

- Wist je dat kinderen in de middeleeuwen geen aardappelen aten? Europeanen wisten nog niet dat Amerika bestond en daar komt de aardappel vandaan. Helaas geen frietjes dus! Wel hadden ze iets vergelijkbaars als poffertjes. En die kan je gratis eten op de Dag!

- Wist je dat de Groninger Archieven wel 33 kilometer aan archiefmateriaal bewaren? Als je alle archiefdozen, boeken, foto's en films naast elkaar zou zetten is dat helemaal van de Grote Markt in Groningen tot aan de Eemshaven. Of het zijn wel meer dan 340 Martinirens op elkaar!

Foto: Judith van der Meulen

Levensgrote kleurplaat!

Ook tijdens de Dag kleuren? We hebben een levensgrote foto van Persfotobureau D. van der Veen, die we met alle kinderen en alle andere kleurplaat liefhebbers tot leven gaan brengen. We mogen namelijk alle foto's van Van der Veen op allerlei manieren hergebruiken, dus ook als kleurplaat. Leuk he!

Kinderrondleiding depots

Ga je mee op onderzoek in de depots? Hier kun je zien wat voor mooie en spannende dingen de Groninger Archieven bewaren. Boeken uit de middeleeuwen over gilden in Groningen, een kookboek met bijzondere recepten of de leesmethode waar je oma mee leerde lezen? Benieuwd wat perkament is en hoe dat voelt? Onze gids laat het allemaal aan je zien en sommige stukken mag je zelfs aanraken. Voor kinderen van 8 t/m 12 jaar. Ouders kunnen niet mee.

Aanmelden voor deze kinderrondleiding gaat via www.dagvandegroningergeschiedenis.nl

Foto: Judith van der Meulen

Lekker op speurtocht door het archiefgebouw? Dat kan! Haal de plaatjesspeurtocht bij de receptie in de Centrale hal en ga op zoek! Voor kinderen vanaf 3 jaar.

Plaatjes speurtocht

OP PAD

Openbaar toilet Groningen, Rem Koolhaas en Erwin Olaf Foto: Paulien Ex

Zij en Hij in het verzet

“Een gastvrij tehuis voor vrienden en werkers van het verzet. Gezellig, goed en hartversterkend.” Op deze manier werd het huis aan de Brugstraat 27a na de oorlog beschreven door Groningse verzetsmensen. Op dit adres woonde de familie Van der Munnik en bestierde een brillenzaak. In de avonduren stond de deur van het huis bovendien altijd open voor het verzet. Vele vergaderingen vonden hier plaats. De moeder des huizes, mevrouw Van der Munnik-Biesheuvel zorgde ervoor dat iedereen zich thuis voelde en een warme maaltijd kreeg. Ze werd door de leden van het verzet liefkozend majesteit genoemd.

Brugstraat 27a is een van de adressen die onderdeel uitmaken van de verzetswandeling door de binnenstad van Groningen. Hier herinneren nog verschillende plaatsen aan de opstand tegen de Duitse bezetter in de jaren 1940-1945. We lopen langs huizen waar verzetsmensen woonden, maar staan ook stil bij monumenten en andere plaatsen van herinnering, zoals het beruchte Scholtenhuis aan de Grote Markt waar vele verzetshelden verhoord en gemarteld zijn. Extra aandacht is er voor nog drie verzetsvrouwen, waardoor duidelijk wordt dat het verzet niet alleen een mannenwereld was.

Brugstraat, 1939 Fotograaf onbekend

Zij/Hij wandeling

Paulien Ex organiseert met haar interesse voor kunst en cultuur, geschiedenis, architectuur en stedenbouw enthousiaste wandelingen door stad en ommeland. Op de Dag van de Groninger Geschiedenis wandelt ze langs plekken die verhalen over Zij/Hij naar boven brengen. Over hoe vrouwelijke schoonheidsidealen ook tot een antischoonheid kunnen leiden. En dat er niet altijd een harde grens is tussen Zij en Hij, zo wordt kunstenaar Frederique in 1906 Fré. Uit de negentiende eeuw kennen we vooral mannen die belangrijke dingen hebben gedaan, maar er waren ook invloedrijke vrouwen achter de man. We bespreken ook de multitaskende vrouw, die niet alleen van deze tijd is. Ook in de negentiende eeuw konden een huwelijk en opvoeding van kinderen gecombineerd worden met een zelfstandig professie en maatschappelijke betrokkenheid.

Rondvaart Foto: Judith van der Meulen

Rondvaart Emma

Het is dé trots van het Noordelijk Scheepvaartmuseum: de Emma (PW 17). Dit directievaartuig werd in 1922 gebouwd op de Groninger scheepswerf Gideon in opdracht van Provinciale Waterstaat. In 2010 werd het Noordelijk Scheepvaartmuseum de nieuwe eigenaar. Op diverse evenementen in Groningen en omgeving is Emma aanwezig, zoals bij de Pinksterfeesten in Delfzijl, tijdens WinterWelVaart in Groningen, en natuurlijk bij de Dag van de Groninger Geschiedenis. De prachtig gerestaureerde salon heeft een capaciteit van 12 personen. Stap ook eens aan boord van dit bijzondere drijvende erfgoed en ervaar Groningen vanaf het water! Tijdens de rondvaart vertelt Jaap Ekhart over de Groninger geschiedenis aan de hand van wat er onderweg te zien is.

Stap ook eens aan boord van dit bijzondere drijvende erfgoed en ervaar Groningen vanaf het water!

Grunobuurt

Een margarinefabriek, een noodhospitaal, het Groninger schooltype, timmerfabriek Excelsior. Zomaar vier onderwerpen die tijdens de wandeling door de Grunobuurt aan de orde kunnen komen.

Het oudste gedeelte van de Grunobuurt ligt ingeklemd tussen het spoor en de Parkweg en het Hoornsediep en de Paterswoldseweg. Het is in de jaren twintig gebouwd door de toenmalige woningbouwvereniging Gruno. Inmiddels is door wijkvernieuwing dit deel bijna onherkenbaar veranderd. Dat geldt niet voor het naoorlogse, grotendeels door woningbouwvereniging Patrimonium gebouwde zuidelijke gedeelte van de Grunobuurt. Dit deel loopt tot aan de ringweg en oogt grotendeels hetzelfde. Aan de hand van oud beeldmateriaal krijgt u onderweg verhalen te horen over de totstandkoming van deze wijk, welke winkels er bijvoorbeeld waren en welke bedrijvigheid er plaatsvond. U ontdekt hoe de Grunobuurt is veranderd, maar krijgt ook een beeld van wat er is gebleven en we zullen sporen tegenkomen die herinneren aan het verleden.

Parkweg, 1959 Foto: Fotobedrijf Piet Boonstra

Gluren bij de burens

Op de Dag van de Groninger Geschiedenis krijgt u de kans om het dynamische stukje Groningen rondom het stationsgebied te verkennen. Of het nu gaat om de komst van het Groninger Museum of de afbraak van negentiende-eeuwse villa's om plaats te maken voor kantoorbebouwing. En wat denkt u van het voortdurend verplaatsen van 't Peerd van Ome Loeks? Altijd is er reuring rondom het station. Via het prachtige stationsgebouw wordt u meegevoerd naar de roemruchte Davidstraatbuurt, waar buurtbewoners decennialang protesteerden tegen de plannen van de gemeente om hier kantorenpark te realiseren. Uiteindelijk bleef de woonwijk behouden. Veel van de bebouwing is inmiddels gesaneerd, maar her en der zijn de sporen van het verleden nog te herkennen. Aan de hand van beeldmateriaal ziet u hoe de mensen hier vroeger in vaak erbarmelijke omstandigheden leefden en hoe de krottenbuurt dankzij de sociale cohesie tussen de bewoners uiteindelijk tot een gemoedelijke woonwijk kon uitgroeien.

Stationswandeling DGG18 Foto: Judith van der Meulen

Aanmelden voor alle wandelingen en rondleidingen gaat via www.dagvandegroningergeschiedenis.nl

Depot rondleidingen

Neem even een pauze van onze vluchtige digitale wereld en stap in de wereld van eeuwenoude papieren schatten. Het middeleeuwse Stadboeck van Groningen, de borgenkaart van Beckeringh, een foto van de struisvogelrennen in Grijpskerk en de benoeming van Jantina Tammes, de eerste vrouwelijke hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen: de Groninger Archiven bewaren al dit moois! Kunt u het verschil voelen tussen perkament en papier? En heeft u wel eens een daguerreotypie gezien (de oudste vorm van fotografie) of een glasnegatief? Bovendien vertellen we wat er nodig is om ze te bewaren voor toekomstige generaties. Neem een kijkje achter de schermen en ga mee met een rondleiding door de depots.

Voor kinderen vanaf 8 jaar is er een speciale depot rondleiding.

Depot rondleiding Foto: Marij Kloosterhof

DAG VAN DE GRONINGER GESCHIEDENIS

GRATIS

PROGRAMMA

Cascadeplein 4	11.00	11.15	11.30	11.45	12.00	12.15	12.30	12.45	13.00	13.15
Podium Centrale hal	Opening met Spoken Word van Ruth Ruijgers en optreden Gea en Lucas				Paracetamol			De Casanova's		
Centrale hal	Vrouwengalerij met vijftig Groninger vrouwen: Etta Palm, Beetke van Rasquert, Aletta Jacobs en Marie Kamphuis uitgelicht									
Studiezaal	Erfgoedmarkt met o.a. tentoonstellingen Universiteitsmuseum, Groninger Museum, Gemeentelijke en waterschapsarchieven, presentatie M									
Vergaderruimte studiezaal					Archiefdetectives			Presentaties genomineerden Scriptieprijs		
Koffieruimte/vergaderzalen	Catering Genietlokaal									
Start receptie					Rondleiding volwassenen I *				Rondleiding volwassenen II *	
1e verdieping					Vrouwencafé Dikke Trui met caféverhalen				Voorstelling Dikke Trui	
Cascadeplein 6	11.00	11.15	11.30	11.45	12.00	12.15	12.30	12.45	13.00	13.15
Zaal Martinitoren					Lezing Rolf ter Sluis Verpleegster als beroep			Lezing Harry Perton Viswijven in Groningen		
Zaal Korenbeurs					Lezing Harry Perton Viswijven in Groningen			Lezing Rolf ter Sluis Verpleegster als beroep		
Zaal Hinkaertshuis					Filmvrouwen: Meet & Greet Ina Spijk			Filmvrouwen: Meet & Greet Ina Spijk		
Zaal Helpermolen					Groninger Geschiedenis Digitaal: presentatie Amerigo app en Spacetime Layers app					
Cascadeplein 10	11.00	11.15	11.30	11.45	12.00	12.15	12.30	12.45	13.00	13.15
Restaurant					Vrouwencabaret Voorwaarts! *				Karin Noeken DNA*	
Buiten	11.00	11.15	11.30	11.45	12.00	12.15	12.30	12.45	13.00	13.15
Cascadeplein	Boekenmarkt, poffertjeskraam, Groninger Paarden (vanaf 14.00 uur), levensgrote foto inkleuren									
Start slagbomen Cascadeplein					Wandeling Grunobuurt o.l.v. Sebastiaan Vos *					
Start slagbomen Cascadeplein					Wandeling stationsgebied o.l.v. Michael Hermse *					Wandeling station o.l.v. Christiaan K
Start slagbomen Cascadeplein					Zij/Hij-wandeling o.l.v. Paulien Ex *					
Start slagbomen Cascadeplein					Wandeling Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen o.l.v. Anna van der Molen *					
Zuiderhaven					Rondvaart Emma o.l.v. Jaap Ekhart *					

De Dag van de Groninger Geschiedenis vindt plaats op verschillende locaties op en rond het Cascadeplein.

De kleuren op het kaartje geven de volgende locaties weer:

- Cascadeplein buiten
- Cascadeplein 4
- Cascadeplein 6
- Cascadeplein 10
- Zuiderhaven

Het gemakkelijkst is wanneer u met de fiets, te voet of met het openbaar vervoer komt. Mocht dat geen optie voor u zijn, dan is de dichtstbijzijnde parkeergelegenheid Q-Park Cascade. Actuele informatie en parkeertarieven vindt u op de website van de Gemeente Groningen.

*) Voor deze (geel gekleurde) activiteiten dient u van tevoren kaarten te reserveren via www.dagvandegroningergeschiedenis.nl

Het programma is onder voorbehoud. Zie voor de laatste stand van zaken www.dagvandegroningergeschiedenis.nl

13.30	13.45	14.00	14.15	14.30	14.45	15.00	15.15	15.30	15.45	16.00	16.15	16.30	16.45
	Paracetamol				Grootste Groninger	De Casanova's				Uitreiking Scriptie-prijs		Geschiedenisquiz	
Maak Geschiedenisprojecten GrA, Filmbank Groningen en vele kinderactiviteiten													
		Archiefdetectives		Presentaties genomineerden Scriptieprijs									
	Rondleiding kinderen 8-12 jr *			Rondleiding volwassenen III *				Rondleiding volwassenen IV *					
Vrouwencafé Dikke Trui met caféverhalen					Voorstelling Dikke Trui		Vrouwencafé Dikke Trui met caféverhalen						
13.30	13.45	14.00	14.15	14.30	14.45	15.00	15.15	15.30	15.45	16.00	16.15	16.30	16.45
Lezing Wil Schackmann Etta Palm			Lezing Remi van Schaïk Vrouwen met pen en penseel			Lezing Mineke van Essen Stille emancipatie			Lezing Froukje Veenman Sporen Helperlinie				
Lezing Remi van Schaïk Vrouwen met pen en penseel			Lezing Wil Schackmann Etta Palm			Lezing Froukje Veenman Sporen Helperlinie			Lezing Mineke van Essen Stille emancipatie				
Filmvrouwen: Meet & Greet Liefke Knol			Filmvrouwen: Meet & Greet Liefke Knol			Filmvrouwen: Meet & Greet Marleen Godlieb			Filmvrouwen: Meet & Greet Marleen Godlieb				
13.30	13.45	14.00	14.15	14.30	14.45	15.00	15.15	15.30	15.45	16.00	16.15	16.30	16.45
	Aafke Steenhuis Zij, Hij, ik *			Karin Noeken DNA*			Vrouwencabaret Voorwaarts! *				Aafke Steenhuis Zij, Hij, ik *		
13.30	13.45	14.00	14.15	14.30	14.45	15.00	15.15	15.30	15.45	16.00	16.15	16.30	16.45
Wandeling Grunobuurt o.l.v. Sebastiaan Vos *							Wandeling Grunobuurt o.l.v. Sebastiaan Vos *						
stationsgebied Koning *				Wandeling stationsgebied o.l.v. Michael Hermse *					Wandeling stationsgebied o.l.v. Christiaan Koning *				
Zij/Hij-wandeling o.l.v. Paulien Ex *							Zij/Hij-wandeling o.l.v. Paulien Ex *						
						Wandeling Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen o.l.v. Anna van der Molen *							
Rondvaart Emma o.l.v. Jaap Ekhart *						Rondvaart Emma o.l.v. Jaap Ekhart *					Rondvaart Emma o.l.v. Jaap Ekhart *		

Column

Mijn favoriete stuk

“E dog naedemael sij Remonstrante haar nu heeft ge-engacheert en verloofd an een persoon, en waar toe de voorstanders nu in genen deele willen bewilligen, sonder jeets tegens 's selfs persoon, familie of gedrag te konnen inbrengen, off ten minste is hetselve belagelijk.”

Aldus Helena Jants Lants in haar verzoekschrift aan de Hoge Justitiekamer (HJK), behandeld op 15 november 1732. Zij beschreef dat zij wees was en 18 jaar oud. En haar voogden wilden haar niet laten trouwen met de man van haar keuze.

Ik kreeg hierover een tip van een bezoeker in de studiezaal, die dacht dat ik dit wel leuk zou vinden. En inderdaad, ik vond dit geweldig: hier sprak een vrouw die voor zichzelf opkomt. Helena verzocht de HJK bij haar voogden te vragen naar hun bezwaren en als die “redenen van geen belang mogten wesen, dat de gedaene keuse vrie an haar mogte werden gelaeten”.

Hoe dit afliep? Ik vond deze kwestie in de registers niet meer terug. Later besprak ik dit met vrienden en die zetten mij aan het denken. Kwam zij voor zichzelf op of was haar geliefde een gelukszoeker?

Zelf sprak Helena over haar neringe in Stedum en daarom nam ik aan, dat zij geen groot bezit had. Dat bleek te enthousiast en goedgelovig. Ik vond in de bronnen, dat Helena een boerderij met landerijen in Stedum en Westeremden erfde. Was zij toch het slachtoffer van een ‘loverboy’?

Vaak vertel ik over mijn favoriete archiefstuk met de waarschuwing, dat je altijd vragen moet blijven stellen en elk stuk van meer kanten kunt en moet bekijken. Later vond ik in een publicatie van een bezoeker meer. Zij trouwde in 1733 in Warffum met Jan Jansen, kreeg twee zoons en kocht in 1737 samen met haar man de Breedenborg. In 1746 blijkt hij weduwnaar.

Ik denk nu, dat hij niet de man was van “haere tedere genegenheid”. Of ze gelukkig was? Daar zeggen archiefstukken niets over...

Jona van Keulen
Hoofd publieksactiviteiten
Groninger Archieven

Nederlands Eerste Feministe, uit Groningen

Etta Palm is internationaal misschien wel de bekendste Groninger, zonder dat wij het zelf weten. Daarom laten wij haar herleven op de Dag van de Groninger Geschiedenis.

Etta Palm, geboren in de Poelestraat in hartje Groningen, woont in Parijs als op 14 juli 1789 de Franse Revolutie losbarst. Ze is een stukje in de veertig en ze neemt met veel belangstelling kennis van de nieuwe sfeer en het nieuwe denken. Vrijheid, gelijkheid, broederschap. “Hé,” denken Etta en enkele andere vrouwen, “gelijkheid...!”

Maar als in de politieke club die ze bezoekt een spreker de positie van vrouwen behandelt, wordt er in de ongeïnteresseerde zaal doorheen gepraat. Vanaf het balkon zegt ze er wat van. Iedereen schrikt: een vrouwenstem in een politieke club!

Een maand later benadert ze het presidium van de club met een stapeltje papier in handen. Ze wil een redevoering houden. Nou moet het niet doller worden! Er wordt koortsachtig overlegd en als compromis leest een van de secretarissen van de club haar verhaal voor op 30 december 1790.

De rede gaat over gelijkheid van de seksen. Het levert haar de titel Nederlands Eerste Feministe op, maar ook een stamp ellende. Terug in Nederland wordt ze namelijk vervolgd en opgesloten. “Hoe duur is haar de afwijking te staan gekomen, van die betoverende zagtaartigheid, ondergeschiktheid, en schroomvalligheid, welke het Vrouwelijke Karakter behooren te kenschetsen!”

Etta Palm

“Hé,” denken Etta en enkele andere vrouwen, “gelijkheid...!”

In de geest van Etta Palm

In een lezing vertelt schrijver en onderzoeker Wil Schackmann meer over deze markante vrouw. Ook wordt zij uitgelicht in de Vrouwengalerij en stellen we de plaquette tentoon die vorige eeuw enige tijd haar geboortehuis sierde.

Op de Dag van de Groninger Geschiedenis besteden we speciale aandacht aan Nederlands Eerste Feministe, uit Groningen. Haar voorgelezen toespraak, die later als pamflet in het Frans werd uitgegeven is speciaal voor de Dag vertaald in het Nederlands. De rede is aangevuld met een voorwoord van Wil Schackmann en Zweder von Martels geeft uitleg bij het woordgebruik.

Pamflet bemachtigen?

Nieuwsgierig naar het pamflet? Het is te verkrijgen op de Dag. Bij de stand van Mama Cash in de Centrale hal is het boekje te verkrijgen voor een vrijwillige bijdrage. Mama Cash is een internationaal fonds dat streeft naar een vreedzame, rechtvaardige en duurzame wereld waarin elke vrouw, meisje, transgender en intersekse persoon de kracht en de mogelijkheden heeft om voluit en gelijkwaardig te participeren.

Sporen van de Helperlinie

Froukje Veenman

Ooit was Groningen één van de belangrijkste vestingsteden van Nederland met imposante stadswallen en ten zuiden van de stad de Helperlinie. Van deze verdedigingswerken is vrijwel niets bewaard gebleven. Wel werden eerder dit jaar restanten van de Linie teruggevonden bij graafwerkzaamheden. Weerstandsmetingen laten zien dat er meer stukken muurwerk op enige diepte bewaard zijn gebleven.

De meest westelijke sporen van de Helperlinie liggen ten noorden van de zonneweide van de Papiermolen, terwijl de meest oostelijke sporen opgetekend zijn in het wijkje de Linie. Ook de zuidelijke heuvels in het Sterrebos maken deel uit van het vestingwerk.

Froukje Veenman (stadsarcheoloog) bespreekt in haar lezing resten langs en van de Helperlinie. Uit archeologisch onderzoek blijkt dat men toentertijd niet altijd de (plan) tekeningen volgde én dat in later tijden volop gesleuteld werd aan het verdedigingswerk.

Helperlinie bij Winschoterdiep, 1868 Foto Fr. Jul. von Kolkow

Student, 1956 Foto: E. Folkers

LEZINGEN

Verpleegsters met patiëntjes,
Academisch ziekenhuis, ca. 1915
Fotograaf onbekend

Stille emancipatie Mineke van Essen

In juni 1832 vieren honderdzeventig onderwijzers drie dagen groot feest in de stad. Een plechtige opening in de Pepergasthuiskerk, ontbijten in het Sterrenbos, twee diners met veel wijn in het Concerthuis, loungen in de tuin van de Harmonie, concerten en excursies, het kan niet op. Zo nu en dan mogen er ook een stuk of tien onderwijzeressen meedoen. Aanleiding voor de gebeurtenis is het zilveren jubileum van Theodorus van Swinderen, dé onderwijsbobo van Groningen, maar eigenlijk vieren ze iets heel anders. Wat is dat, en vieren de vrouwen hetzelfde als de mannen? Via de uitzonderlijke levensverhalen van vier deelnemers, twee vrouwen en twee mannen, gaat Mineke van Essen (onderwijshistoricus) op zoek naar antwoorden.

Concerthuis, 1925 Foto P. Kramer

Archiefdetectives

Het archief van het Groningse Stadsbestuur bevat een schat aan informatie over personen, gebouwen, plaatsen en allerlei andere onderwerpen die spelen in de stad Groningen tussen 1594 en 1815. Dankzij vrijwilligers van het Maak Geschiedenisproject Open het Stadsbestuur komen er oude en nieuwe verhalen boven water. Tijdens de Dag van de Groninger Geschiedenis presenteren we een aantal van deze verhalen.

Kom luisteren en wie weet raakt u geïnspireerd om ook op ontdekkingstocht te gaan en een nieuw stuk geschiedenis van Groningen te schrijven.

Raad- en wijnhuis west- en noordzijde in 1443-1774 Tekening Numan

Scriptieprijs Groninger Geschiedenis

Jonge onderzoekers en hun onderzoeksresultaten verdienen meer aandacht, vinden de Groninger Archieven. Om onderzoek naar de Groninger geschiedenis waarbij archiefbronnen worden gebruikt te stimuleren, reiken zij op zaterdag 12 oktober voor de vierde keer de Scriptieprijs Groninger Geschiedenis uit. Studenten die tussen 1 september 2017 en 1 september 2019 hun bachelor- of masterscriptie aan een instelling voor hoger of wetenschappelijk onderwijs met een voldoende hebben afgerond, konden zich aanmelden voor de scriptieprijs.

Verpleegster als beroep Rolf ter Sluis

Nadat in de negentiende eeuw de zorg voor zieken in ziekenhuizen vooral werd toebedeeld aan meiden en knechten, werd duidelijk dat die zorg een eigen professioneel beroep verdiende. Het Algemeen Provinciaal-, Stads- en Academisch Ziekenhuis Groningen (APSAZG) speelde hierbij een belangrijke rol. Aan het begin van de twintigste eeuw kwamen er centrale opleidingen en examens voor verpleegsters in Groningen.

Aan de hand van de inschrijflijsen uit 1903-1945 van verpleegkundigen in het APSAZG vertelt Rolf ter Sluis (eerst verpleegkundige en tegenwoordig conservator van onder andere Historische Collecties UMCG) hoe verpleegster een beroep werd. Ook de examencommissieverslagen van de afdeling 'de 3 Noordelijke Provinciën' van de Nederlandsche Bond voor Ziekenverpleging uit 1904-1928 speelde een belangrijke rol in deze geschiedenis.

Sinaasappel- en visvrouw, 1909
Foto: P.B. Kramer

Het viswif in de stad Groningen Harry Perton

Het viswif oftewel de visverkoopster had geen beste reputatie. Integendeel, eeuwenlang stond ze bijzonder slecht bekend. Viswifven werden gezien als babbelzieke, grofgebekte vrouwen van laag allooi die konden kijden en schelden als de beste. Ook golden ze als aanstichtsters van volksoproeren.

Wat er van deze reputatie blijkt in het Groningen van de achttiende eeuw, daarover gaat de lezing door historicus Harry Perton. Op basis van bestuurlijke en rechterlijke archieven gaat hij na hoe het viswif zich hier gedroeg en bekend stond.

Vrouwen met pen en penseel Remi van Schaik

Bij middeleeuwse boekenproductie denken we al snel aan monnikenwerk, maar in de Groninger kloosters lijken eerst en vooral vrouwelijke religieuzen als schrijver en decorator actief te zijn geweest. Remi van Schaik (voormalig docent Middeleeuwse Geschiedenis en Handschriftkunde) vertelt over vrouwen met pen en penseel in Groninger nonnenkloosters.

Van ruim negentig handschriften, merendeels buiten Groningen bewaard en verstrooid geraakt over zo ongeveer de halve wereld, staat inmiddels vast dat er een link is met kloosters uit de provincie Groningen. Gedecoreerde handschriften zijn bijna allemaal in benedictijnerkloosters vervaardigd. De kloosters Selwerd en Thesinge nemen het leeuwendeel voor hun rekening en zijn herkenbare productiecentra, waaruit tientallen handschriften bekend zijn. Het klooster van Feldwerd heeft een vijftal handschriften vervaardigd. Een uitzondering vormt het Johanniterklooster Warffum met één fraai handschrift. De productieperiode concentreert zich in alle gevallen van ca. 1470 tot ca. 1530.

Handschrift uit Selwerd, Gebetbuch, 1500
Foto: SLUB Dresden

Op de Dag van de Groninger Geschiedenis kunt u kennismaken met de studenten tijdens de presentatie van hun verhaal en onderzoek

eniging Geschiedenis. Bovendien kunt u ter plekke een stem uitbrengen voor de publieksprijs.

Aan het einde van de Dag van de Groninger Geschiedenis worden zowel de publieksprijs (van € 100,-) als de juryprijs (van € 400,-) uitgereikt.

Nieuwe kansen

Ben je nog niet afgestudeerd of is de Scriptieprijs je ontgaan? Volgend jaar is er weer de mogelijkheid om mee te doen, dus houd de website van de Groninger Archieven in de gaten.

DGG

ZATERDAG
12 OKTOBER
2019

ZIJ/HIJ IN BEELD

Door: Michael Hermse

Het meisje is gekiekt door fotograaf H. Venhuis Gzn. in Zuidbroek en de jongen achter zijn huis in de Nieuwe Blekerstraat in Stad door zijn oom H.J.L. Kloosterhuis.

Fotograaf H.J.L. Kloosterhuis maakte ook de foto van 'zijn' kinderen in Kropswolde. Hij was daar onderwijzer aan de dorpsschool.

Gemeente- en waterschapsarchieven in de provincie Groningen

Alle gemeenten en waterschappen bewaren hun eigen historische archieven. Daarin is te lezen hoe ze hun taken uitvoerden en soms ook wat de burger daarvan vond. Waterschap Hunze en Aa's, gemeente Westerkwartier, gemeente Het Hogeland, Historisch Archief Midden-Groningen en Streekarchivariaat Noordoost-Groningen presenteren tijdens de Dag van de Groninger Geschiedenis bijzondere archiefstukken in het thema Zij/Hij.

Instituut Hommes, Hoogezand, ca. 1930. Foto: onbekend

Moeder van een jongensschool

Historisch Archief Midden-Groningen

Dat de oprichtster van de Vereniging voor Vrouwenkiesrecht, Aletta Jacobs, van oorsprong een Sappemeerse was, wist u misschien. Maar sinds kort hebben wij ook bewijs dat de Vereniging voor Vrouwenkiesrecht actief was in Hoogezand-Sappemeer. Een recentelijk geschonken briefkaart getuigt hiervan. Opvallend is dat de geadresseerde mevrouw Hommes-Boon is, echtgenote van Jans Hommes, de oprichter van het bekende instituut Hommes (1906). Dit instituut was een internaat enkel voor jongens en bovendien ook Hogere Burgerschool. Het instituut stond bekend als een strenge kostschool en de leerlingen vervulden na hun instituutstijd doorgaans belangrijke bestuurlijke of maatschappelijke functies in bedrijven.

Mevrouw Hommes-Boon, die opkwam voor de rechten van de vrouw, stond aan de voet van een groot mannenbolwerk. Ze was niet enkel de echtgenote van, maar heeft een niet te onderschatten aandeel gehad in de op- en uitbouw van het instituut. Bovendien stond ze bekend als de 'moeder' die de kinderen een goede verzorging en liefde gaf. Ze leverde een belangrijke bijdrage in de opvoeding van de 'tuten', zoals de leerlingen ook wel genoemd werden.

In hoeverre vrouwenkiesrecht of vrouwenemancipatie onderwerp van gesprek was tijdens het zondagse koffie-uurtje met de leerlingen in de huiskamer van mevrouw Hommes zullen we waarschijnlijk nooit weten. Wellicht heeft ze de jongens nog wat bijgebracht?

Gemaal De Hoogte Nieuwolda, 1928. Foto: onbekend, Waterschap Hunze en Aa's

Molenaarster gemaal De Hoogte Waterschap Hunze en Aa's

Gemaal De Hoogte, dat ligt op een hooggelegen gedeelte aan de Streep in Nieuwolda, is in 1892 ontworpen door architect P.G. Cremer. De eerste machinist van het gemaal was Menno Hoogerman. In de periode van het waterschap Oldambt (1863-1985) waren er ook vrouwelijke molenaars werkzaam voor het waterschap. In 1972 volgde mevrouw Bouwina Moesker-Baas haar vrouwelijke voorganger op als molenaar van gemaal De Hoogte. Zij werd de laatste bedienares van dit gemaal in dienst van het waterschap. De taken van mevrouw Moesker waren onder andere het schoonhouden van het kroosrooster van drijvend onkruid en ander vuil, de smering van de installatie en het onderhouden van de omgeving van het gemaal en de bijbehorende dienstwoning.

Na ruim 80 jaar trouwe dienst werden de taken van het gemaal in 1976 overgenomen door het nieuwe gemaal De Oude Geut. Gemaal De Hoogte kreeg een andere functie. Het gebouw is ruim 125 jaar later nog altijd te bezichtigen. Medio 1985 werd het namelijk op initiatief van gemeente Nieuwolda, gerestaureerd en aangewezen als museum. Een mooie opsteker voor aannemer J. van Zuilen te Nieuwolda die het gebouw (gelegen over het Kattendiep) realiseerde voor 6989 gulden. Door het plaatsen van een gereviseerde Brons-motor en vijzel kan het gemaal in theorie tijdens noodgevallen ingezet worden.

Column

Bier uur

De hitte zindert boven de Grote Markt. De terrassen aan de Zuidwand - bij intimi beter bekend als Zuipwand - zitten vol binnenstadsbezoekers achter een licht colaatje of een voorzichtige rosé, want het is nog geen middag, en dan moet de dag omzichtig begroet worden.

Maar voor de kalende man aan het tafeltje linksachter is het Bier Uur. De omvang van zijn buik verradt dat het voor hem niet vaak genoeg Bier Uur kan zijn. "Juffrouw!" roept hij naar de serveerster, een blond paardenstaartje in de bloei van haar leven. Ze loopt voorbij, een blad met glazen torsend. "Dame!" roept hij weer. Maar ze ziet hem niet.

Hij frons de wenkbrauwen. Je ziet hem nadenken over een aanspreektitel. Meisje? Te kinderachtig. Mevrouw? Zo oud is ze nog lang niet. Hee daar? Te vaderlijk. Poedie? Dat klinkt aardig, maar dat woord wekt associaties met een bepaald soort beroep en misschien is ze wel van de mietoebeweging, je weet maar nooit tegenwoordig. Hij klopt met zijn knokkels op het tafeltje.

"Volluk!" roept hij dan maar, machteloos. Toch een staaltje taalvernunft, geslachtstechnisch gezien. Zijn wij niet allen volk? Maar het paardenstaartje blikt op noch om. Dit nu wordt hem te gortig. Het is inmiddels tien over Bier en in de Poelestraat verkopen ze die blonde rakkers ook wel. Maar hij moet zijn onvrede wel even kwijt. "Mánmanman," roept hij net hard genoeg. "Mán, mán, mán." Een eenvoudige uiting van ongenoegen en nog genderneutraal ook.

Nu kijkt de serveerster hem aan. "Hallo," zegt ze "Ik ben dus geen man." Hij stopt, opent zijn mond en sluit hem weer. Dan zoekt hij zich hoofdschuddend een weg door de tafeltjeszee.

Inki de Jonge
Journalist Dagblad van het Noorden

Foto: Reyer Boxem

TENTOONSTELLINGEN

Het erfgoed van Jantina Tammes

Het Universiteitsmuseum leidt studenten, stadjsers en toeristen langs de hoogtepunten van de universitaire en wetenschappelijke geschiedenis. In het museum is permanent een expositie ingericht ter ere van Aletta Jacobs (1854-1929), de eerste afgestudeerde vrouw in Nederland. Op de Dag van de Groninger Geschiedenis besteedt het museum speciaal aandacht aan Jantina Tammes (1871-1947). Precies 100 jaar geleden was zij de eerste vrouwelijke hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Van chocolade tot dansvloer

Jantina Tammes is in 1871 geboren in de Peperstraat in Groningen. Tegenwoordig bekend als een straat met clubs en cafés, maar toen lag hij nog aan de rand van de stad. Het pand waar nu club Donovan's gevestigd is, was de chocoladefabriek van Tammes' vader. Ze groeide er op in een echt middenklassegezin. 'Tine' ging eerst naar de meisjesschool en kreeg later les aan het gymnasium, maar omdat ze geen eindexamen mocht doen, gaf haar dat geen gewone toegang tot de universiteit. Vanaf 1890 ging ze, als één van elf studentes, wel colleges en practica volgen aan de Rijksuniversiteit, zonder dat ze officieel kon afstuderen.

Pionieren

Vanaf 1894 gaf Tammes natuur- en scheikunde op haar oude meisjesschool. Daarop volgde in 1897 een assistentschap bij professor Jan Willem Moll, hoogleraar botanie (plantkunde) aan de RUG. Vanuit die positie werkte ze aan verschillende onderzoeken in Groningen en Amsterdam rondom erfelijkheid en evolutie. In 1901 won ze als allereerste Nederlandse vrouw een beurs om buiten Nederland onderzoek te gaan doen, maar haar slechte gezondheid liet een verre reis niet toe. Hierop bood professor Moll haar een onderzoeksplaats aan in zijn laboratorium. Daar groeide Tammes uit tot een onmisbaar medewerkster. In haar wetenschappelijke werk valt op dat ze al vroeg veel gebruik maakte van statistiek. In 1911 kreeg ze voor haar wetenschappelijke publicaties een eredoctoraat van de universiteit. Zo kon ze toch afstuderen! In 1919 werd Tammes hoogleraar in de erfelijkheidsleer en in de leer der variabiliteit, wat we tegenwoordig kennen als genetica. Ze was de eerste vrouwelijke hoogleraar in Groningen en pas de tweede in heel Nederland.

Hoogleraar in Groningen

Tammes groeide uit tot een vooraanstaande Groningse hoogleraar, tot 1937 verbonden aan de Rijksuniversiteit. Gedurende haar hele carrière publiceerde ze in vooraanstaande binnen- en buitenlandse tijdschriften. Haar positie had haar meer zelfvertrouwen gegeven, ze trad vaker naar buiten, nam zitting in de redactie van verschillende tijdschriften en reisde met haar studenten naar het buitenland.

Mini-expositie

Verschillende bijzondere historische objecten uit Aletta Jacobs' persoonlijk bezit, sieren een mini-expositie over vier invloedrijke Groningse vrouwen, tijdens de Dag van de Groninger Geschiedenis. Het Universiteitsmuseum presenteert daarnaast wetenschappelijk erfgoed van Jantina Tammes, zoals botanische objecten, laboratoriuminstrumenten en ook verhalen van en over Tammes en haar leermeester Jan Willem Moll.

Foto: Stella Dekker

Vrouwengalerij

De Groninger Vrouwengalerij was afgelopen jaar on tour door de provincie Groningen. Deze reizende expositie is een portrettengalerij van De Verhalen van Groningen, die verhalen vertelt over vijftig bijzondere Groninger vrouwen uit het verleden. Op de Dag van de Groninger Geschiedenis zijn ze voor het laatst te zien. De Groninger Archieven lichten tijdens de Dag vier vrouwen uit de Groninger Vrouwengalerij uit aan de hand van een aantal bijzondere archiefstukken. De Groninger Vrouwengalerij blijft daarna online beschikbaar – en u kunt helpen om deze verder aan te vullen!

Ode aan Groninger vrouwen

Groningen heeft veel sterke en vooruitstrevende vrouwen voortgebracht: van excentrieke kunstenaars tot idealistische politici, en van wereldberoemde sopranen tot grensverleggende wetenschappers. Toch zijn deze vrouwen vrijwel niet terug te vinden in de regionale of landelijke geschiedschrijving. Daarom zetten we vijftig bijzondere Groninger vrouwen in de spotlights.

Biografieën en exposities

De Groninger Vrouwengalerij is samen met inwoners van Groningen tot stand gekomen. Precies een jaar geleden, tijdens de Dag van de Groninger Geschiedenis 2018, konden bezoekers een Groninger vrouw nomineren op het grote prikbord. Uiteindelijk heeft een panel daaruit vijftig vrouwen gekozen. De Groninger Vrouwengalerij bestaat uit online biografieën en verschillende reizende exposities. Samen met Biblionet en Forum Groningen is bijvoorbeeld een speciale kinderexpositie ontwikkeld. Daarnaast staan de vrouwen uit de galerij centraal tijdens allerlei activiteiten en evenementen in stad en provincie, zoals Terug naar het begin en Noorderzon.

Oproep: help de Groninger Vrouwengalerij uit te breiden

De vijftig vrouwen in de galerij staan symbool voor de grote hoeveelheid opmerkelijke vrouwen uit de Groninger geschiedenis. Er zijn vorig jaar echter veel meer vrouwen genomineerd, over wie geen verhaal is geschreven. Ook hun verhaal verdient het om verteld te worden. Daarom vragen we u om de Groninger Vrouwengalerij aan te vullen en te versterken. Hoe? Door zelf een verhaal te schrijven over een bijzondere Groninger vrouw. Staat uw favoriete Groninger vrouw niet in de lijst? Geen probleem! Ook verhalen over vrouwen die niet zijn genomineerd, zijn van harte welkom.

Iedereen kan meedoen. U hoeft geen schrijver te zijn: de Verhalen van Groningen zorgt ervoor dat het een mooi lopend verhaal wordt. De enige voorwaarden zijn dat de vrouw in kwestie niet meer in leven is en dat het verhaal tussen de 400-650 woorden lang is. Dus kruip in de pen en mail het verhaal naar sanne.meijer@deverhalenvangroningen.nl.

Vaandel NCVB-afdeling Haren met vijf medailles.
Foto: Heinz Aebi, Groninger Museum

Geëmancipeerde handvaardigheid Vlaggen en vaandels van de NCVB en CPB

De emancipatie van de vrouw kreeg grote stimulans van de eerste en de tweede feministische golf met vrouwenkiesrecht in 1919 als hoogtepunt, ondersteund door de oprichting van talloze vrouwenverenigingen. Overal kwamen plaatselijke afdelingen van De Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen (opgericht in 1912), de Nationale RK Vrouwenbond (1913), de protestantse Nederlandse Christen Vrouwen Bond (NCVB, 1919), de Nederlandse Bond van Boerinnen en andere Plattelandsvrouwen (1930; vanaf 1946 Nederlandse Bond van Plattelandsvrouwen genoemd) en de Christelijke Plattelandsvrouwen Bond (CPB, 1933). Dat betekende dat vrouwen bestuurservaring opdeden op plaatselijk, gewestelijk en landelijk niveau. De leden verzorgden niet alleen zelf inleidingen, ook werden op grote schaal sprekers uitgenodigd om een onderwerp nader toe te lichten. Vrouwenzaken, maar zeker ook maatschappelijke problemen kwamen zo, binnen hun eigen vertrouwde maatschappelijke kring, onder de aandacht van vele vrouwen. De verenigingen waren verdeeld naar (politieke) zuil, maar hadden als gemeenschappelijk doel: vrouwen stimuleren om hun plaats in de samenleving te bepalen en gebruik te maken van hun capaciteiten.

De NCVB en CPB zijn in 1999 samengegaan in Passage, christelijk-maatschappelijke vrouwenbeweging. De Nederlandse Bond van Plattelandsvrouwen heet tegenwoordig Vrouwen van Nu. De Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen is nu bekend als Koninklijk NVVH-Vrouwennetwerk. Nog altijd komen leden van deze organisaties regelmatig bijeen, ook al neemt de laatste decennia het aantal afdelingen van de vrouwenorganisaties af. Door krimp worden afdelingen opgeheven en hun archieven worden overgedragen aan archiefinstellingen. Vaandels en bestuurskleden daterend uit de jaren zestig en zeventig, bewijzen van grote handvaardigheid en belanden in het Groninger Museum. Een aantal zijn te zien op de Dag van de Groninger Geschiedenis. Ze representeren een maatschappelijke beweging die voor de emancipatie van de vrouw van grote betekenis is geweest en deels nog steeds is.

Plattelandsvrouwen in Tehuis, ca 1974
Foto: Persfotobureau D. van der Veen

Erfgoedmarkt

De erfgoedmarkt is het hart van de Dag van de Groninger Geschiedenis. Musea, historische verenigingen, uitgevers, erfgoedorganisaties, onderzoeksgroepen en vele andere organisaties presenteren hun activiteiten. Het is een plek om elkaar te informeren en ervaringen uit te wisselen. Zes van de organisaties die ook dit jaar op de markt staan presenteren zich op deze pagina's.

Naast de erfgoedmarkt is er een uitgebreide boekenmarkt met Groninger boekverkopers.

Foto: Judith van der Meulen

Museum de Oude Wolden

Museum de Oude Wolden (MOW) is gevestigd aan de lange, statige hoofdweg van Bellingwolde en richt zich op geschiedenis en kunst, van zowel de eigen streek als daarbuiten. Het geheel vernieuwde MOW is een eigenzinnig museum in een prachtige omgeving, met steeds weer een nieuwe grote wisselexpositie, elke maand een andere regionale kunstenaar en permanent werken van fijnschilder en magisch realist Lodewijk Bruckman. Hij is een kunstenaar van internationaal formaat die enige tijd in Bellingwolde huisde. De eigen collectie van het MOW bestaat uit duizenden streekhistorische en artistieke objecten, waaronder een omvangrijke textielcollectie. Deze objecten zijn bij het maken van tentoonstellingen een vertrek- maar niet een eindpunt. Achter de schermen werkt het museum aan het toegankelijk maken van deze collectie, onder meer via www.collectiegroningen.nl en Pinterest.

Ook jonge bezoekers zijn van harte welkom in het MOW. Bij elke tentoonstelling is er een speciale route voor kinderen.

Stichting Martini Beiaard Groningen

Al tientallen jaren promoot de stichting het Martinicarillon en carillonmuziek in binnen- en buitenland door middel van concerten, concoursen én educatie. Het carillon is veruit het hoogste muziekinstrument van stad en ommeland dat dagelijks is te beluisteren. De oudste klok is al 442 jaar oud, de jongste is opgehangen in 1995. Bezoekers die de Martinitoren beklimmen, komen langs het democarillon, in 2014 door SMBG geplaatst. Een ieder die dat wil, kan zelf een melodietje spelen als een echte beiaardier!

De stichting heeft twee cd's uitgebracht, één met Groninger liedjes en de ander met klassieke (barok-)muziek. Zet daarbij een mooie ouderwetse bouwplaat van de Martinitoren in elkaar en waan u onder het genot van de muziek helemaal op de Grote Markt.

Op de Dag van de Groninger Geschiedenis kunt u bij onze stand een verzoeknummer opgeven bij onze stadsbeiaardier Auke de Boer. U ontvangt vervolgens een mail wanneer het nummer te horen is in de gehele binnenstad. Wilt u boven in de toren aanwezig zijn bij de uitvoering, dan regelen wij een privé-excursie naar het carillon.

Stamboomonderzoek Nederlandse Genealogische Vereniging Afdeling Groningen

Heeft u na het zien van afleveringen van Verborgene Verleden wel eens gedacht om zelf een onderzoek naar uw familie te starten? Maar aarzelt u omdat u niet weet waar u moet beginnen? Of bent u begonnen, maar vastgelopen bij een moeilijk terugvindbare voorouder? De afdeling Groningen van de Nederlandse Genealogische Vereniging (NGV) helpt u tijdens de Dag van de Groninger Geschiedenis graag op weg in uw genealogische zoektocht.

Dat is meer dan een stamboom. Dat is een persoonlijk verhaal. Over voorouders, waar je vandaan komt en dus wie je bent. Het is een familiegeschiedenis. Een fascinerende geschiedenis. Iedere familie heeft zijn eigen verhaal. Ontdek ook uw verhaal!

Familie Ottens-Kapma, Haren, 1923 Foto: P. Kramer

Martini Beiaard DGG18 Foto: Judith van der Meulen

Veelzijdig Loppersum

Historische Vereniging Loppersum

“Loppersum, is dat niet waar die aardbevingen zijn?” Zeker, maar dit welvarende dorp in het hart van de Fivelstreek heeft veel meer in huis dan scheuren en ellende.

Opening 'De oude slagerij'
Foto: Historische Vereniging Loppersum

Het dorp heeft een rijk verleden en de Historische Vereniging Loppersum (HVL) zet zich al ruim dertig jaar in om die geschiedenis zowel vast te leggen als toegankelijk te maken. Het begraafplaatsproject, een zelfstandige tak van de HVL, werkt al twaalf jaar elke zomer succesvol aan het restaureren en opknappen van oude graven.

In mei 2019 opende de HVL een zogenoemde geschiedeniswinkel. De oude slagerij is wekelijks op vrijdagmiddag en zaterdagochtend open voor publiek. Het archief van de vereniging is dan te raadplegen, voor de jeugd is er hulp bij werkstukken en spreekbeurten en bezoekers kunnen vragen stellen of wisselende tentoonstellingen bekijken. De HVL organiseert ook lezingen, rondleidingen en workshops, is aanwezig op markten, verzorgt publicaties en brengt elk jaar een Lopster Kroniek uit.

In seizoen 2019-2020 richt de HVL haar aandacht op herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog. Een kleine redactie interviewt ooggetuigen voor een bijzonder boek over die turbulente tijd. Ook staan er verschillende projecten voor de jeugd op stapel, zoals een bijzondere Sint-Maartenviering. De HVL is een van de grootste verenigingen van het dorp, waar het verleden nog altijd bloeit.

Meubelfabriek 'Nederland' Groningen, ca 1900
Foto: Stichting Huizinga Meubel Nederland

Column

Tussen bekstuk en kloede

Ze heeft het over een bekstuk. Een woord dat ik zelden uit de mond van mijn vrouw hoor. Geen idee over wie het gaat, ik neem aan niet over mijn moeder. Ik vermoed en hoop, over een collega of een gemeenschappelijke kennis van haar en haar vriendin. Ze is aan het bellen.

Een bekstuk staat voor mondige vrouw. Lijkt mij een pleonasme, maar blijkbaar zien ze dat zelf niet en bestaan er gradaties. De term ibbeltje valt, een kreet die nog minder bij mijn vrouw past. Zij is, hoewel afkomstig uit Veendam, opgevoed in het Algemeen Beschaafd Nederlands en de scheldwoorden in een jaar uit haar mond zijn op de vingers van een hand te tellen.

Als ze echt een hekel aan iemand heeft is het 'een braakmiddel', 'een lul', of klinkt het: 'helemaal klaar mee'.

Zij heeft ook moeite met hoe ik me uit en dat is, of er kinderen bij zijn of niet, in de regel weinig subtiel. Ik ben wel in het Gronings opgevoed en als ik scheld, is dat in het Gronings.

Om kreten als hounderhok en kaalf kan ze nog lachen. Maar als ik een gezet persoon aanduid als vieze kloede of graauwe porre en een niet aardige vrouw als kutwief en aangeef dat iemand 'n vreselijke doodtrap mout hebben klinkt het bestraffend: 'Herman!'

Het verbaast mij. Ik vind de grofheid meevallen. Scheldwoorden in mijn dialect refereren zelden aan enge ziektes, terwijl dat in Amsterdam, om een willekeurige plaats te noemen, de regel is. Het kan aan mij liggen, maar typering als grasmieger, grienbek, naarnust, swienhond en voesieknakker klinken vriendelijk, om niet te zeggen: grappig.

Wij staan daar anders in, zeg maar en het bevreedt daarom dat ze mij 's ochtends in de keuken soms begroet met: 'Hé lul.'

Herman Sandman

Columnist en journalist Dagblad van het Noorden

Foto: Robert van der Molen

3D Groningen Fablab

Data zijn het nieuwe goud. Bedrijven als Google en Facebook verdienen veel geld, omdat ze leeftijd, geslacht en interesses van hun gebruikers weten.

Data kunnen ook voor overheden en burgers waardevol zijn. Overheden stellen steeds meer informatie beschikbaar zodat het publiek, maar ook zichzelf, daar gebruik van kunnen maken. Concreet zouden deze data gebruikt kunnen worden om de stad te verbeteren.

Maar hoe krijgen we een helder beeld uit deze grote hoop data? 3D Groningen probeert met een maquette van de binnenstad een antwoord op die vraag te geven. Met behulp van een projector kunnen verschillende datasets van Groningen geprojecteerd worden. Zo kunnen in één oogopslag veel data op stadsniveau inzichtelijk gemaakt worden.

Tijdens de Dag van de Groninger Geschiedenis zijn verschillende datasets te zien.

3D Groningen maquette

Enkele voorbeelden: delen van de binnenstad waar verhoudingsgewijs meer mannen of juist vrouwen wonen, de groei of krimp van verschillende stadsdelen of de leeftijdsopbouw van inwoners in verschillende woonwijken.

Graag gaan wij in gesprek met het publiek over deze datasets en wellicht komen we tot nieuwe inzichten om de stad wat aangenamer te maken.

Een (bijna) vergeten Groninger pronkjuweel

Stichting Huizinga Meubel Nederland

Hij hoorde ooit thuis in het rijtje van illustere Groninger ondernemers als H.J. Hooghoudt, A. Fongers, R. Hazewinkel, T. Niemeijer en -een maatje groter- J.E. Scholten. We hebben het over Jacobus Abraham Huizinga (1861-1937), oprichter van de meubelfabriek 'Nederland'. Tijdens de Groninger Wereldtentoonstelling in 1903 zag Huizinga zijn inzending met goud bekroond worden. In die tijd waren er in de fabriek aan de Westersingel ruim honderd man aan het werk, op de afdelingen meubel maken, behangen, batikken, borduurwerk, gordijnen en bedden. In 1955 fuseerde de meubelfabriek met haar voormalige concurrent Rodenberg en kwam er een einde aan

het zelfstandig bestaan. De naam Huizinga raakte (onder andere door het ontbreken van een familie- en bedrijfsarchief) in de vergetelheid, totdat in 2016 de Stichting Huizinga Meubel Nederland werd opgericht.

De stichting geeft J.A. Huizinga en zijn werken een plek in de cultuurgeschiedenis van stad en provincie Groningen. Dat doet zij door exposities te organiseren, lezingen te verzorgen, onderzoek te doen en het permanente Huizinga Kabinet in Keramisch Museum Goedewaagen in Nieuw-Buinen te onderhouden. En dit jaar komt ze naar de Dag van de Groninger Geschiedenis.

DGG

ZATERDAG

12 OKTOBER

2019

De Dag van de Groninger Geschiedenis wordt voor de 33e keer georganiseerd door de Groninger Archieven, Centrum Groninger Taal & Cultuur (CGTC), Historische vereniging Stad en Lande, de Verhalen van Groningen, Noordelijk Scheepvaartmuseum, Forum Groningen en Groninger Museum.

Ontdek zelf
uw geschiedenis
bij de Groninger Archieven

GRONINGER
ARCHIEVEN

HIER MOST
WEZEN!

cgtc.nl

Hét loket voor
Groninger taal,
cultuur en
immaterieel
erfgoed.

Centrum
Groninger
Taal &
Cultuur

Kiek ook op
woordwaark.nl

t Grunnegs van, veur
en deur ons apmoal!

Hét museum voor de geschiedenis van stad en ommeland

Foto: Noordelijk Scheepvaartmuseum

Er komt een nieuw museum in de stad. Of beter: een bestaand museum, het Noordelijk Scheepvaartmuseum, wordt omgevormd tot Historisch Museum voor stad en provincie Groningen. Tweeduizend jaar geschiedenis van Groningen, waar ook scheepvaart en scheepsbouw een belangrijke plaats zullen innemen.

Door: Eddy de Jonge

De directeur van het Noordelijk Scheepvaartmuseum, Jan Wiebe van Veen, ontvangt mij in de bestuurskamer van het museum. Een kamer op de begane grond van het museum in het oudste deel van het gebouw, die uitkijkt over de Brugstraat. Het Noordelijk Scheepvaartmuseum is gevestigd in dit prachtige middeleeuwse gebouw, één van de mooiste gebouwen van de stad.

De status van het gebouw als monument is tegelijkertijd ook een obstakel. Er mag weinig aan de ruimtes worden veranderd en er mag (nog) geen lift in gebouwd worden. Het museum is daarom een aansluiting van kleine ruimtes op verschillende verdiepingen die niet aangepast kunnen worden. Het geheel is bijzonder sfeervol. Achter het middeleeuwse pand liggen nog een paar gebouwen: de aangebouwde entree, de motorenhal en sinds kort ook een voormalig pakhuis.

Maar waarom moet het Noordelijk Scheepvaartmuseum eigenlijk vervangen worden door een meer algemeen historisch museum? Jan Wiebe geeft aan dat

al sinds de jaren negentig gedacht wordt over een nieuwe koers.

“Dat heeft verschillende oorzaken. De maritieme musea in Nederland zoeken allemaal naar nieuwe invalshoeken. De scheepvaartomgeving verandert: havens verdwijnen uit de binnensteden en daarmee ook de traditionele achterban van de musea. De relatie met de omgeving wordt anders. Zo is Groningen allang geen havenstad meer en zijn de werkschepen en hun entourage verdwenen. Ooit is er het idee geweest om het scheepvaartmuseum onderdeel te laten worden van het Groninger Forum. Dat is niet gelukt en het Forum heeft besloten dat het thema geschiedenis niet in het Forum thuis hoort.”

Jan Wiebe vindt het soms lastig om de presentaties en tentoonstellingen te laten aansluiten bij actuele gebeurtenissen, omdat de puur maritiem-historische basis hiervoor te smal is. “De kans bestond dat het museum steeds meer een marginale rol zou gaan spelen in de stad. Dit werd versterkt door het wegvallen van het onderdeel tabacologisch museum, de collec-

PARTNERS

Foto: Han Santing

tie van Niemeijer. Roken werd een moeilijk onderwerp. Dus: nadenken over de toekomst. Met als basis een mu-seaal complex op een geweldige locatie, veel aanloop van bezoekers en een goed team vol met ideeën.”

“In Groningen is geen museum voor de geschiedenis van stad en lande. Ook het Groninger Museum is dat niet ondanks dat er jaarlijks wel aandacht wordt besteed aan de Groninger geschiedenis. Kunst blijft daar, terecht, de hoofdzaak. Maar er is wel veel belangstelling voor regi-onale geschiedenis. Het scheepvaartmuseum heeft de laatste jaren al steeds meer tentoonstellingen over di-verse uiteenlopende historische onderwerpen gepresen-teerd en minder over scheepvaart en scheepsbouw.”

In het nieuwe museum willen Jan Wiebe en zijn me-dewerkers, samen met de samenwerkingspartners (het Groninger Museum, de Groninger Archieven en het Noorderpoortcollege) de geschiedenis van de provincie op allerlei manieren vertellen. Niet alleen door mid-del van tentoonstellingen, maar ook door evenemen-ten met theater, muziek en literatuur. En het gebeurt niet allemaal aan de Brugstraat. Regelmatig zullen ande-re locaties in de stad betrokken worden bij de projecten. Een belangrijke rol is weggelegd voor het publiek. Pu-blieksparticipatie moet één van de motoren van het suc-ces worden. Het publiek neemt deel aan de voorbereidin-gen en de uitvoering van de verschillende activiteiten.

Jan Wiebe is wel huiverig voor het benadrukken van de Groninger identiteit. “De Groninger geschiedenis is niet alleen maar regionaal of provinciaal. De geschiedenis van Groningen wordt nogal eens te veel beschouwd als onder-deel van de eigen identiteit, een op zich staande ontwik-keling. Dat is veel te beperkt. Dan blijf je toch te veel ste-ken in de eierbal en Ede Staal. Je moet de geschiedenis van Groningen altijd plaatsen in een bredere context. Bijvoor-beeld 1672. De stad houdt in dat jaar Bommen Berend, de bisschop van Munster, tegen. Dat wordt jaarlijks gevierd op 28 augustus. Maar de gebeurtenissen in dat jaar zijn uiteindelijk veel belangrijker voor de nationale geschie-den is dan voor die van Groningen. Groninger geschiede-nis moet je altijd presenteren in combinatie met nationa-le en internationale geschiedenis. Het mooie is dat heel veel ontwikkelingen op macroniveau ook op microniveau terug te vinden zijn in de Groninger geschiedenis. Of het nou politiek is, industrie, scheepvaart, landbouw of de bevolkingsontwikkeling. Opvattingen over bijvoorbeeld de Groninger volksaard die doen er niet toe, en kloppen sowieso vaak niet. We gaan niet op zoek naar de eigen identiteit, maar onderzoeken hoe de geschiedenis van Groningen past in algemene ontwikkelingen.”

Het nieuwe museum is niet de enige instelling die zich in Groningen met de provinciale geschiedenis bezig-houdt. De ideevorming voor het museum wordt opgezet in samenwerking met de partijen die de grootste histo-rische collecties bewaren, het Groninger Museum en de Groninger Archieven. De relatie met de andere musea in de provincie is voor Jan Wiebe van groot belang.

“We hebben groot respect voor wat de andere musea presenteren. Als we ons straks Museum voor de Gro-ninger geschiedenis gaan noemen betekent dat niet dat we een bovenliggende partij zijn. Alle musea, archieven en historische verenigingen hebben hun eigen focus en waarde. Maar de stad is wel het centrum van de provin-cie en het lijkt dan ook logisch dat er juist in de stad een bredere benadering is dan in de verschillende regio’s. We willen graag volop samenwerken met collega’s, bijvoor-beeld in de vorm van gezamenlijke projecten. We gaan andere instellingen ook de mogelijkheid geven om bij ons te presenteren. We willen een podium zijn voor goeie initiatieven.”

NOORDELIJK SCHEEPVAART MUSEUM

BRUGSTRAAT 24 • 9711 HZ • GRONINGEN • 050 312 22 02

In het Groninger Museum vind je de Groninger geschiedenis van archeologie tot hedendaagse kunst

GRONINGER MUSEUM

FORUM Groningen

Historische vereniging Stad en Lande

Voor iedereen met interesse in de geschiedenis van stad en provincie Groningen.

Word tijdens de DGG lid van Stad en Lande en ontvang:

- een gratis oud Historisch Jaarboek Groningen naar keuze
- een gratis boek naar keuze uit de Groninger Historische Reeks

Kom langs bij onze stand tijdens de Dag van de Groninger Geschiedenis!

DE VERHALEN VAN GRONINGEN

Maakt de Groninger identiteit zichtbaar en beleefbaar

deverhalenvangroningen.nl

Column

Opa en oma op de kermis

Zij/Hij, de kip of het ei? En de schuine streep, oftewel slash, heet bij ons op het archief schrap. En toen begon mijn broer ook nog over Duitse komma, maar die is dan ook journalist. Het innerlijk verzet tegen het thema van de Maand van de Geschiedenis is dit jaar nog groter dan bij *Opstand* in 2018. Dat was nog voor meerderlei uitleg vatbaar, maar vrouwtje-mannetje? Zo plat als een dubbeltje! En ik meen toch echt voor een kwartje te zijn geboren, lower-middle-class te Hoogezand. Onze grootmoeder noemde ons nieuwe rijtjeshuis in Emmen, een paar jaar later, dan ook een herenhuis.

Foto: Marij Kloosterhof

Oma die bij bezoek altijd haar tas vol had. Geen dingetjes om mee te spelen dan wel te slopen, maar Knol's koek, kaas en chocola. De oud-diacones was een soort van engel uit Buunermond. Alleen maar goed doen, en niet alleen voor haar kleinkinderen. Zo keek ze om naar vrouwen die het minder hadden getroffen in het leven. Een bewaarster van de lieve vrede ook, als de dood voor alcohol en ruzie. Ze leek in alles de voorbeeldige, volgzame echtgenote/huisvrouw. Tot onlangs bleek dat zij, zodra dochterlief naar de M.U.L.O. ging, op eigen houtje een betrekking had gezocht bij een stomerij in de buurt. Ook ontdekte ik in het archief van de Hervormde gemeente dat een briefje aan de kerkenraad door haar, in naam van haar man, was geschreven.

Dan opa. De geboren en getogen stadjer was minder bespiegelend van aard en kneep vooral in alles: vlakspaan (gereedschap stukadoor), benen van schoondochters, Goed stofje! en handjes van kleinzonen. Zijn humor zat verder in standaardopmerkingen zoals As 't moar nat is op de vraag wat hij wilde drinken, Van boven d'r moar in? als hij zelf iets inschonk en Een poar sokopholders als hem onverhoeds werd gevraagd wat hij voor zijn verjaardag wilde.

Kermisklanten waren zij niet bepaald. Zij fietsten niet voor niets 's zon-dags op hun Juncker/Gazelle de Gereformeerde Bonder achterna. Deze dominee stond voor de meer orthodoxe stroming binnen de Hervormde kerk. 's Ochtends, onderweg naar de Martinikerk, was de kermis natuurlijk nog in ruste. De middagdienst werd gehouden in de gereformeerde Oosterkerk aan de rand van Plan Oost, zodat opa, oma bekommerde zich om het avondmaal, de aanblik van het goddeloze vermaak bespaard bleef. Wie weet hebben ze door de week de rondhangende jongens en meiden wel gezien. Hun ogenschijnlijke verveling en lamelndigheid zal hen waarschijnlijk alleen maar in hun geloof hebben gesterkt.

Michael Hermse

Collectiebeheerder Nieuwe Media,
Beeld en Geluid bij de Groninger Archieven

Foto: Bureau Voorlichting gemeente Groningen / Peter Beukema

Echtscheiding

Cartoon Nico Visscher, ca 1986

DGG DAG VAN DE GRONINGER GESCHIEDENIS

Colofon

Deze krant is uitgegeven in het kader van de Dag van de Groninger Geschiedenis 2019, met als thema Zij/Hij. De Dag wordt georganiseerd door de Groninger Archieven, Centrum Groninger Taal & Cultuur (CGTC), Noordelijk Scheepvaartmuseum, Historische vereniging Stad en Lande, de Verhalen van Groningen, Forum Groningen en Groninger Museum.

Afbeeldingen

Historische foto's, tenzij anders vermeld, komen uit de collectie Groninger Archieven.

Redactie

Malou Aalberts, Eddy de Jonge, Frederiekje de Jongh, Patricia Ottay, Harma Rozema-Woldhuis

Vormgeving

Henk Haan, Judith Vegter

Druk

NDC Grafisch Bedrijf

Oplage

52.500

Wij hebben ons ingespannen om rechthebbenden van het beeldmateriaal te achterhalen. Mocht u menen toch aanspraken te kunnen maken, dan kunt u een bericht sturen aan info@groningerarchieven.nl.

Contact

Cascadeplein 4, 9726 AD Groningen
Postbus 30040, 9700 RM Groningen
050-5992000
dgg@groningerarchieven.nl

www.dagvandegroningergeschiedenis.nl